

VAĐENJE PODRTINA I POTONULIH STVARI U SVJETLU NOVELE POMORSKOG ZAKONIKA IZ 2013. GODINE

Dr. sc. VESNA SKORUPAN WOLFF*
Doc. dr. sc. ADRIANA VINCENCA PADOVAN**

UDK 347.799.2
656.085:347.79 (094.4)] (497.5)
627.765:347.79 (094.4)] (497.5)
DOI 10.21857/y6zolb364m
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 26.7.2017.
Prihvaćeno za tisak: 18.10.2017.

Materiju vađenja podrtina i potonulih stvari uređuju odredbe upravnopravne prirode koje reguliraju odnose između vlasnika podrtine ili potonule stvari, odnosno ovlaštene osobe i upravnih tijela, a kojima se uređuju razni pravni aspekti postupka vađenja. Pravo vaditi podrtinu ili potonulu stvar primarno ima njezin vlasnik odnosno ovlaštena osoba. Zakon vlasnicima podrtina i potonulih stvari, odnosno ovlaštenim osobama, ostavlja primjeren rok u kojem mogu pokrenuti upravni postupak za dobivanje dozvole za vađenje podrtine ili potonule stvari. Na taj način jamči se nepovredivost vlasništva i utvrđuje načelo prema kojem činjenica da je stvar potonula ili se nasukala ne utječe izravno na vlasnička prava njezina dotadašnjeg vlasnika. Međutim, ako vlasnik, odnosno ovlaštena osoba ne zatraži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari, ili kad bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje kao i u slučaju ako je ovlaštena osoba nepoznata, PZ nudi pravni okvir i omogućuje da vađenje podrtine ili potonule stvari poduzme poštteni nalaznik ili lučka kapetanija.

U okviru instituta vađenja podrtina i potonulih stvari uvodi se posebno pravno uređenje za nalaz stvari u moru te se precizno normiraju svi segmenti postupka vađenja kada ga poduzima poštteni nalaznik ili lučka kapetanija. Uređuju se i sva relevantna pitanja u svezi postupanja s izvađenim stvarima kao što su njihovo čuvanje te u propisanim slučajevima mogućnost prodaje na javnoj dražbi. PZ-om se precizno uređuju obvezni odnosi koji nastaju između vlasnika, odnosno ovlaštene osobe i poštenog nalaznika te vlasnika, odnosno ovlaštene osobe i lučke kapetanije, ovisno o tome tko je poduzeo vađenje, a koji se odnose na plaćanje naknade za vađenje, čuvanje, nalazninu i druge tražbine koje zakon priznaje poštenim nalaznicima i lučkim kapetanijama. U okviru toga, uređuje se i posebno stvarnopravno uređenje za stjecanje prava vlasništva na izvađenim stvarima. Naime, u odnosu na podrtinu, odnosno potonulu stvar zakon

* Dr. sc. Vesna Skorupan Wolff, znanstvena savjetnica, Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Augusta Šenoje 4, 10000 Zagreb; e-mail: vesnas@hazu.hr

** Doc. dr. sc. Adriana Vincenca Padovan, znanstvena suradnica, Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Augusta Šenoje 4, 10000 Zagreb; e-mail: avpadovan@hazu.hr

predviđa različite pravne posljedice u stvarnopravnom i obveznopravnom smislu ako se vlasnik javi i želi preuzeti stvar naspram slučaja kad se vlasnik ili druga ovlaštena osoba ne javi. Ako se vlasnik, odnosno ovlaštena osoba javi i želi preuzeti stvar, prije predaje izvađene stvari, dužan je poštenom nalazniku ili Republici Hrvatskoj, ako je vađenje poduzela lučka kapetanija, namiriti tražbine koje PZ priznaje u svezi s vađenjem podrtine odnosno potonule stvari. Ako se vlasnik ne javi, ili odbije namiriti sve razumne troškove, a vađenje poduzme lučka kapetanija, sukladno novom pravnom uređenju Republika Hrvatska stječe vlasništvo na izvađenim stvarima. Na temelju zakona vlasništvo na izvađenim stvarima može steći i poštenu nalaznik koji je poduzeo vađenje, osim ako izričito odbije prihvatiti vlasništvo.

Cjelovit sustav pravnih normi kojima se uređuje vađenje podrtina i potonulih stvari obuhvaća i norme o odgovornosti za štetu osobe koja vadi podrtinu odnosno potonulu stvar bez odobrenja ili protivno odluci lučke kapetanije. Također, PZ uređuje i pravna pitanja u svezi odgovornosti izvođača radova kao osobe koja poduzima vađenje na temelju ugovora sklopljenog s ovlaštenom osobom, poštenim nalaznikom ili lučkom kapetanijom te njegovo založno pravo i pravo retencije na izvađenim stvarima.

Prikazuju se, analiziraju i znanstveno interpretiraju odredbe Pomorskog zakonika (PZ) o vađenju podrtina i potonulih stvari. Uz komentar zakonskih odredbi, iznosi se teorijska i praktična pozadina novele PZ-a iz 2013. godine kojom se uvodi novo pravno uređenje vađenja podrtina i potonulih stvari. Ukazuje se na značenje novih zakonskih odredbi i daju se smjernice za njihovu primjenu u praksi. Svrha je objasniti i ciljeve koje zakonodavac želi postići uređenjem konkretnih pravnih pitanja. Zaključuje se da novo pravno uređenje postupka vađenja te imovinskih odnosa obveznopravne i stvarnopravne prirode koji nastaju u svezi s vađenjem podrtina i potonulih stvari, predstavlja cjelovito i sustavno uređenje ove materije te važan napredak u razvoju ovog segmenta hrvatskog pomorskog prava.

Ključne riječi: *podrtina; potonula stvar; vađenje; uklanjanje; spašavanje; Pomorski zakonik.*

1. UVODNA RAZMATRANJA

S pravno - teoretskog stanovišta institut vađenja podrtina i potonulih stvari je posebno zanimljiv. On predstavlja funkcionalni institut u kojem se isprepliću elementi upravnog, pomorskog te građanskog prava. Zbog složenosti instituta vađenja podrtina i potonulih stvari otvaraju se mnogobrojna pitanja vezana uz tumačenje djelovanja i učinka konkretnih zakonskih rješenja. Uz to, pravno uređenje vađenja podrtina i potonulih stvari je relativni novum u hrvatskom pravu.

Zakonom o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika iz 2013.¹ uvedena je nova glava zakona "Vađenje i uklanjanje podrtina i potonulih stvari"² Koji su to uopće instituti? Što je vađenje, a što uklanjanje? Obilježje PZ-a 2004. i njegovih izmjena i dopuna do posljednje novele iz 2013., u pogledu vađenja podrtina i potonulih stvari, prvenstveno je podnormiranost te situacija pravne praznine.³

Cjelovito rješenje bilo je moguće očekivati tek donošenjem nove glave zakona koji je svojim sadržajem uskladio teorijske koncepte i praktična pitanja i tako uspostavio cjelovit i koherentan sustav pravnih normi koje uređuju vađenje te uklanjanje podrtina i potonulih stvari. Uspostavljanje novog pravnog okvira za rješavanje pravnih pitanja u svezi postupaka vađenja i imovinskih odnosa obveznopravne i stvarnopravne prirode koji nastaju u svezi s vađenjem podrtina i potonulih stvari predstavljalo je složenu zadaću. Zahtijevala se posebna pozornost i vrlo detaljna i precizna regulativa već na razini definiranja temeljnih obilježja i utvrđivanja opsega pojmova, određivanja područja primjene zakonskih odredbi i adekvatnog razlikovanja pomorskopravnih instituta vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari te spašavanja.

Predmet ovoga rada samo je vađenje podrtina i potonulih stvari kako je uređeno člancima 840.ć - 840.i PZ-a kao posebnim odredbama koje se odnose na vađenje podrtina i potonulih stvari te člancima 840.a - 840.č kao općim odredbama koje se primjenjuju i na vađenje i na uklanjanje podrtina i potonulih stvari. U ovom radu ne bavimo se problematikom uklanjanja podrtina i potonulih stvari koje kao poseban pomorskopravni institut ovlašćuje Republiku Hrvatsku da kao obalna država naredi obvezno uklanjanje podrtine ili potonule stvari ili da sama intervenira takvim uklanjanjem kad podrtina ili potonula stvar predstavljaju opasnost za sigurnost plovidbe, morski okoliš i sl. Osnovna je razlika između vađenja i uklanjanja da kod vađenja nema elementa opasnosti podrtine ili potonule stvari te njeno vađenje nije obvezno, dok kod uklanjanja koje je obvezno, jer ga je naredila obalna država radi zaštite javnih interesa, podrtina odnosno potonula stvar predstavlja opasnost za sigurnost plovidbe, morski okoliš ili povezane interese.

¹ Narodne novine br. 56/2013 od 10. svibnja 2013.

² Dio osmi, glava VI. PZ. Prije stupanja na snagu noveliranog PZ-a iz 2013., na snazi je bio Pomorski zakonik, Narodne novine br. 181/2004 (u nastavku PZ 2004.). PZ 2004. noveliran je nekoliko puta i to Zakonima o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika Narodne novine br. 43/96, 76/07, 146/08, 61/11. U PZ 2004. u cijelosti su izostavljene odredbe o vađenju potonulih stvari, a taj je pomorskopravni institut bio djelomično reguliran Pomorskim zakonikom iz 1994., Narodne novine br. 17/1994, 74/1994, 43/1996, 158/2003.

³ Rezultati opširne analize manjkavosti i podnormiranosti PZ-a 2004. i njegovih izmjena i dopuna do novele iz 2013.: Skorupan Wolff Vesna; Padovan Adriana Vincenca, *Kritika važećeg i prijedlog novog pravnog uređenja vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari*, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 55 (2012), br. 166, str. 11 - 77.

Cilj ovog rada je objasniti teorijsku i praktičnu pozadinu novele PZ-a iz 2013. kojom se uvodi novo pravno uređenje vađenja podrtina i potonulih stvari. U okviru toga, a radi boljeg razumijevanja razloga zbog kojih se pristupilo noveliranju PZ-a u ovom segmentu, ukratko se objašnjava situacija pravne praznine koja je postojala u PZ-u 2004. i ističu se razlozi zbog kojih je bilo nužno detaljno urediti ovu materiju i izraditi novu glavu zakona "Vađenje i uklanjanje podrtina i potonulih stvari". Naglašavaju se ciljevi koje zakonodavac želi postići ovim novim zakonskim uređenjem. Nakon toga, a to je središnja i najvažnija zadaća ovog rada, razmatraju se, tumače i komentiraju konkretna zakonska rješenja i odredbe u svezi s vađenjem podrtina i potonulih stvari.

2. TEORIJSKA I PRAKTIČNA POZADINA NOVELE PZ-A IZ 2013. KOJOM SE UVODI NOVO PRAVNO UREĐENJE VAĐENJA PODRTINA I POTONULIH STVARI

Vađenje potonulih stvari, koje je uključivalo i obvezno uklanjanje kao poseban pomorskopravni institut, postojalo je u našem pomorskom zakonodavstvu do donošenja PZ-a iz 2004. Pomorski zakonik iz 1994.⁴, kao i Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi⁵ imali su posebnu glavu "Vađenje potonulih stvari".⁶ Prije kodifikacije cjelokupnog pomorskog zakonodavstva 1977. godine jedinstvenim propisom ZPUP-om, na snazi je bio specijalni propis koji je regulirao ovu materiju pod nazivom Zakon o vađenju potonulih stvari iz 1966. godine.⁷ Naš pozitivni zakon koji uređuje plovidbu i luke unutarnjih voda, Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda,⁸ također ima posebnu glavu "Vađenje potonulih stvari".

Znači, nakon gotovo 40 godina duge tradicije zakonskog uređenja ove materije u domaćem pomorskom pravu i primjene zakona u praksi, donošenjem i stupanjem na snagu PZ-a iz 2004. derogirano je vađenje potonulih stvari iz domaćeg zakonodavstva. Neke nepotpune odredbe upravnopravne prirode uključene su u dio osmi "Pomorske nesreće", glava II "Spašavanje" PZ-a iz 2004. Obrazloženje je bilo da je vađenje potonulih stvari samo jedan oblik spašavanja i da ga je moguće urediti u okviru glave o spašavanju.⁹ Znači, da do derogacije odredbi o vađenju potonulih

⁴ Narodne novine br. 17/94, 78/94, 43/96 (u nastavku PZ 1994).

⁵ Službeni list SFRJ br. 22/1977, preuzet u: Narodne novine br. 53/91 (u nastavku ZPUP).

⁶ Vađenje potonulih stvari uređivalo se u dijelu devetom "Plovidbene nezgode", glavi III. "Vađenje potonulih stvari" čl. 801. - 813. PZ-a iz 1994. te u dijelu sedmom "Plovidbene nezgode", glavi III "Vađenje potonulih stvari" čl. 783 - 795. ZPUP-a.

⁷ Službeni list SFRJ br. 11/1966.

⁸ Narodne novine br. 109/2007, 132/2007, 51/2013.

⁹ Ćorić Dorotea, *Novi Pomorski zakonik, Savjetovanje Pomorski zakonik Republike Hrvatske i druge novine iz područja pomorskog i prometnog prava*, Hrvatsko društvo za pomorsko pravo, Rijeka, 2005., str. 9 - 28.:

stvari dolazi navodno zbog presudnog utjecaja Konvencije o spašavanju, London 1989. koja vađenje potonulih stvari smatra oblikom spašavanja.¹⁰

To je bio pogrešan pravni pristup zbog toga što su spašavanje, vađenje i uklanjanje različiti instituti koji uređuju različita pravna pitanja.¹¹ Prema unisonom shvaćanju novije pravne teorije¹² institut vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari, predstavlja samostalni pravni institut koji ima specifična obilježja i treba imati specijalne norme.¹³ Rješavanje pravnih pitanja koja se javljaju u slučaju vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari ali također i spašavanja i uklanjanja podstandardnih brodova zahtijeva pristup koji će respektirati posebnosti ovih instituta. Spašavanje je imovinski privatnopravni odnos između vlasnika spašavane imovine i spašavatelja. U odnosu na spašavanje specifičnost vađenja podrtina i potonulih stvari su upravnopravne odredbe kojima se uređuje postupak vađenja podrtina i potonulih stvari. Riječ je o

“Odredbe ranijeg Pomorskog zakonika koje se odnose na vađenje potonulih stvari izostavljene su obzirom da nova Konvencija iz 1989. vađenje potonulih stvari izjednačava sa spašavanjem. U Zakoniku su ostavljene nužne upravne odredbe kao npr. nadležnost kapetanije da kontrolira operacije, izdaje rješenja o obvezi spašavanja kada to sigurnost plovidbe zahtijeva, te odredbe o zabrani spašavanja (vađenja) stvari od arheološke, povijesne ili vojne važnosti.”

¹⁰ Takav pristup kritizira Bravar Aleksandar, Hrvatsko pravo vađenja potonulih stvari i Međunarodna konvencija o uklanjanju podrtina, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58 (2008), br. 1 - 2, str. 147 - 160.: “Zasigurno je neprilično osnivati podlogu za takvo rješenje pozivanjem na Međunarodnu konvenciju o spašavanju (1989.), koja bi navodno izjednačavala dva instituta.” Nadalje, isti autor kritizira nepostojanje distinkcije između spašavanja i vađenja, a promjene PZ-a smatra ishitrenima: “Pomorski zakonik iz 2004. stvara umjetnu i netočnu predodžbu o paralelnosti, odnosno kongruentnosti dvaju instituta, bezrazložno otvarajući jasnu pogibelj *lacunarum legis* upravo u području vađenja”.

¹¹ Tvrdnja da je vađenje potonulih stvari oblik spašavanja samo je djelomično točna. Naime, spašavanje kao specifičan pomorskopravni institut u svojoj faktičkoj podlozi doista može imati radove vađenja stvari iz mora. S druge strane vađenje potonulih stvari kao poseban pomorskopravni institut u svojoj će faktičkoj podlozi uvijek imati operacije koje po svojoj naravi znače spašavanje potonule ili nasukane stvari, ali to ne znači nužno da se radi o pomorskopravnom institutu spašavanja. Uistinu, moguće je i to da se na iste operacije primjenjuju oba pomorskopravna instituta, tj. vađenje i spašavanje, dakle da dođe do njihova preklapanja. Tada se oni razlikuju prvenstveno po tome što institut spašavanja regulira odnose između spašavatelja i vlasnika spašavane stvari, dok institut vađenja primarno uređuje odnose vlasnika potonule stvari i nadležne obalne države, odnosno odnose između poštenog nalaznika, vlasnika i obalne države. Opširnije u radu: Padovan Adriana Vincenca; Skorupan Wolff Vesna, Pomorskopravni institut uklanjanja podrtina – koncepcijska razmatranja i kritika pravnog uređenja u hrvatskom pomorskom pravu, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, g. 50 (2011), br. 165, str. 117 - 163.

¹² SKORUPAN WOLFF, PADOVAN, op. cit. bilj. 3; BRAVAR, op. cit. bilj. 10; PADOVAN, SKORUPAN WOLFF, op. cit. bilj. 11.

¹³ Važno je naglasiti da je takvo stajalište podupirao i nestor našeg pomorskog prava prof. dr. sc. Branko Jakaša: “Razlikovanje tog instituta od instituta spašavanja ima svoje puno, kako stvarno tako i pravno, opravdanje. To prvenstveno slijedi iz okolnosti da se pojavljuju specifični pravni problemi, osim stvarnih osobitosti na strani potonule stvari i onogakojije vadi, akoje osobitosti katkada nameću i potrebu specifičnog normiranja”. Jakaša Branko, *Sistem plovidbenog prava Jugoslavije, četvrta knjiga, Plovidbene nezgode, Svezak II.*, Narodne novine, Zagreb, 1990., str. 452.

odnosima između vlasnika, poštenih nalaznika i upravnih tijela obalne države. Uz to, priroda materije vađenja podrtina i potonulih stvari zahtijeva i specijalne odredbe kojima se uređuju ugovorni i izvanugovorni obveznopravni odnosi u svezi vađenja podrtina i potonulih stvari te kojima se propisuje posebno stvarnopravno uređenje za prestanak i stjecanje prava vlasništva na podrtinama i potonulim stvarima. Uklanjanje podrtina i potonulih stvari atribuirala opasnost podrtine odnosno potonule stvari, zbog toga nadležna državna tijela nalažu poduzimanje uklanjanja, određuju uvjete postupanja s podrtinom ili potonulom stvari, a naložene mjere su obvezne i u pravilu urgentne. Od spašavanja te vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari treba razlikovati uklanjanje podstandardnih brodova. To je mjera kojom nadležna tijela nalažu uklanjanje broda za koji je u inspekcijskom nadzoru utvrđeno da predstavlja opasnost. Cilj mjere je spriječiti da takav brod postane podrtina i izbjeći štete većih razmjera za okoliš, sigurnost plovidbe i sl.

Brisanje odredbi o vađenju potonulih stvari i fuzioniranje odredbi o uklanjanju sa spašavanjem u PZ-u iz 2004. dovelo je do brkanja koncepata, simplifikiranja instituta i stvaranja jedne artificijelne kongruentnosti spašavanja te vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari. Potpuno izjednačavanje vađenja i spašavanja ne odgovara temeljnim konceptualnim načelima ovih instituta, niti posebnom položaju i ovlaštenjima javnih tijela, poštenih nalaznika te vlasnika u odnosu na podrtine i potonule stvari.¹⁴

Posljedica koja je nastala, osim konceptualne zbrke samih instituta, je i ta da je izostala sustavna regulacija mnogih relevantnih pitanja koja se mogu pojaviti u praksi u svezi vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari. Samo radi ilustracije treba istaknuti da primjerice nije postojalo nikakvo uređenje postupaka vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari, nisu postojala posebna specijalna pravila o izvanugovornoj odgovornosti za štetu koja trećim osobama nastane od neizvađene podrtine ili potonule stvari te pravila o ugovornoj odgovornosti za štetu koja nastane u svezi vađenja ili uklanjanja podrtina odnosno potonulih stvari. Također, nije bilo posebnog stvarnopravnog uređenja kojim bi se regulirao prestanak i stjecanje prava vlasništva na neizvađenim podrtinama i potonulim stvarima. Nedostajale su zakonske odredbe o temelju i visini odgovornosti vlasnika podrtine ili potonule stvari za troškove njenog obveznog uklanjanja, o širini ovlasti javnih tijela da sama interveniraju mjerama uklanjanja te odgovornosti obalne države za slučaj prekoračenja takvih ovlasti, i dr. Zbog toga PZ iz 2004. prezentira sve zakonske slabosti koje nisu pravno otklonjene izmjenama i dopunama PZ-a sve do novele iz 2013.

To je u najkraćim crtama opis stanja koje je postojalo prije novele PZ-a iz 2013., a iz toga se mogu jasno iščitati i uočiti razlozi koji su stvorili potrebu za noveliranjem PZ-a u pogledu ove materije. Znači, nije riječ samo o teorijsko-pravnim pita-

¹⁴ Opširnije, PADOVAN, SKORUPAN WOLFF, op. cit. bilj. 11.

njima, nego mnogo više o problemima značajnima za praksu. Izostanak zakonskog uređenja spomenutih pitanja predstavljao je ozbiljnu opasnost za pravnu sigurnost i jedinstvenu primjenu zakona. Precizno uređenje svih relevantnih pitanja aktualizira se tek novelom PZ-a iz 2013.

3. CILJ NOVIH ODREDBI O VAĐENJU PODRTINA I POTONULIH STVARI I NAČELA RELEVANTNA ZA PRAVNO UREĐENJE INSTITUTA VAĐENJA PODRTINA I POTONULIH STVARI

Kako smo već naglasili u uvodu, predmet ovog rada je samo vađenje podrtina i potonulih stvari, dok se uklanjanjem podrtina i potonulih stvari u ovom radu posebno ne bavimo. Cilj novih odredbi o vađenju podrtina i potonulih stvari je sustavno urediti kompletnu materiju vađenja podrtina i potonulih stvari kao cjelinu i time prvenstveno otkloniti pravne praznine koje su postojale u PZ-u 2004. i njegovim izmjenama i dopunama do novele iz 2013. Smatra se da priroda materije zahtijeva specijalne odredbe o pravnim pitanjima koja se pojavljuju u svezi postupka vađenja podrtina i potonulih stvari. Ujedno, cilj novih odredbi PZ-a je i taj da se sustavnim uređenjem cijele materije otklone sve pogrešne atribucije koje su postojale u PZ-u 2004. kada se uklanjanje brkalo sa spašavanjem, a zakonskih odredbi o vađenju podrtina i potonulih stvari nije bilo.

Zakonodavac uvodi opću obvezu prijave postojanja podrtine javnim tijelima, tj. svaka osoba koja stekne izravno saznanje o postojanju podrtine ili potonule stvari na nekom određenom mjestu dužna je o tome obavijestiti nadležnu lučku kapetaniju.¹⁵ Potez zakonodavca kojim uvodi obvezu obavještanja o uočenoj činjenici da se na određenom mjestu nalazi podrtina ili potonula stvar treba doprinijeti efikasnosti i uspješnosti cjelokupnog sustava učinkovitog postupanja sa podrtinama i potonulim stvarima te zaštititi od opasnih podrtina i potonulih stvari. Ova odredba ima za cilj polučiti i uspješnije rezultate sa stajališta zaštite samih podrtina, osobito onih koje su izgubljene a imaju kulturno ili vojno značenje, te onih koje imaju preostalu vrijednost pa bi njihovim vađenjem mogle biti iskorištene.

Propisana je beziznimna obveza vlasnika da izvadi ili ukloni podrtinu, odnosno potonulu stvar o vlastitom trošku.¹⁶ Može se reći da primarna odgovornost vlasnika za podrtinu ili potonulu stvar određuje smisao cijele nove glave zakona i ovog instituta jer iz nje izvire sve ostale obveze vlasnika, ali i ovlaštenja javnih tijela koja se posebno razrađuju u odredbama o vađenju i uklanjanju podrtina i potonulih stvari. Opća obveza vađenja odnosno uklanjanja podrtina ili potonulih stvari u skladu je

¹⁵ Čl. 840.č. st. 3. PZ.

¹⁶ Čl. 840.c. st. 1. PZ.

s ustavnim načelom prema kojem vlasništvo obvezuje, a nositelji vlasničkog prava dužni su pridonositi općem dobru.¹⁷ Znači, načelno je u općem interesu, osobito u interesu zaštite morskog okoliša, da podrtine i potonule stvari ne leže potonule ili nasukane, pa njihov vlasnik ima obvezu izvaditi ili ukloniti svoju podrtinu odnosno potonulu stvar. Sustav normi kao cjelina ima za cilj i onemogućiti napuštanje podrtina ili potonulih stvari od njihovog vlasnika bez adekvatnih pravnih posljedica.

Vlasnici koji ne izvade ili ne uklone podrtinu ili potonulu stvar izlažu se izvanugovornoj odgovornosti za štetu koja trećim osobama nastane od podrtine ili potonule stvari. Znači, cilj novih odredbi je i učinkovitija zaštita prava trećih osoba kojima može nastati šteta od podrtine ili potonule stvari. Noveliranim PZ-om propisano je ukoliko vlasnik ne izvadi ili ne ukloni podrtinu, odnosno potonulu stvar, on odgovara za štetu koja trećima nastane u vezi s podrtinom odnosno potonulom stvari.¹⁸ Njegova odgovornost je objektivna. Prihvaćeno je načelo relativnog kauzaliteta, znači zakonom su predviđeni eskulpacijski razlozi.¹⁹

Zakonodavac obveze koje nameće vlasnicima, ponajprije obvezu vađenja i uklanjanja, brani snažnim argumentima, a to su zaštita općih interesa koji mogu biti ugroženi podrtinom ili potonulom stvari. Namjera je zakonodavca da noveliranim PZ-om osnaži prerogative javnih vlasti u cilju zaštite općeg interesa koji može biti ugrožen podrtinom ili potonulom stvari. Lučke kapetanije imaju široke ovlasti u postupku vađenja, a osobito u postupku uklanjanja podrtina i potonulih stvari. Znači, jedan od najvažnijih ciljeva donošenja nove glave zakona je u tome da kvalitetna pravna regulacija vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari pridonese višem stupnju sigurnosti plovidbe i zaštiti od onečišćenja. Novim odredbama PZ-a predviđa se prekršajna sankcija zbog neispunjavanja obveze vađenja odnosno uklanjanja.²⁰ Uz to, vlasnici podrtina odnosno potonulih stvari odgovaraju za troško-

¹⁷ Čl. 48. st. 2. Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.

¹⁸ Čl. 840. c. st. 2 - 6. PZ.

¹⁹ Vlasnik se oslobađa odgovornosti ako dokaže da šteta: 1. potječe od nekog nepredvidljivog uzroka koji se nalazio izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti, izbjeći ili otkloniti (viša sila); 2. u cijelosti je prouzročena radnjom ili propustom treće osobe učinjenim u namjeri da se prouzroči šteta; 3. u cijelosti je prouzročena štetnom radnjom nadležnog javnog tijela; 4. u cijelosti ili djelomično je prouzročena radnjom ili propustom oštećenika učinjenim u namjeri da se prouzroči šteta ili iz nepažnje.

²⁰ Postupanje protivno odredbama čl. 840.c PZ, kojim je propisana obveza vlasnika izvaditi ili ukloniti podrtinu, odnosno potonulu stvar je pomorski prekršaj za koji je odredbom čl. 1017. PZ predviđena novčana kazna. U prijedlogu Stručnog povjerenstva za izradu nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika, Radne skupine za uklanjanje podrtina nije bio predviđen prekršaj za neispunjenje obveze vađenja već samo za "onog tko ne ukloni podrtinu ili potonulu stvar po nalogu nadležne lučke kapetanije". Tako je bilo predloženo s razlogom. Naime, ovdje je korisno napomenuti da nije baš svaka podrtina ili potonula stvar štetna za okoliš, dapače ponekad podrtine u moru potiču razvoj flore i faune, a mogu predstavljati i turističku atrakciju, osobito za ronioce rekreativce, pa ih je možda i poželjno ostaviti u moru. Takva podrtina, čak i ako bude

ve lociranja, označavanja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari ako neizvađena podrtina ili potonula stvar postane opasna te uslijed toga nadležno javno tijelo naredi njeno obvezno uklanjanje.²¹ Zakonodavac uvodi i posebno stvarnopravno uređenje za prestanak i stjecanje prava vlasništva na neizvađenim podrtinama ili potonulim stvarima. PZ-om je predviđeno da vlasnik gubi pravo vlasništva ako podrtinu ili potonulu stvar ne izvadi u roku od dvije godine od dana kada je potonula ili se nasukala. U tom slučaju na temelju zakona Republika Hrvatska stječe pravo vlasništva na neizvađenoj podrtini ili potonuloj stvari.²²

Zakon svojim odredbama osigurava zaštitu podrtine ili potonule stvari *in situ*. Znači, štiti se njezin izvorni položaj i izvorno stanje. Propisano je da je zabranjeno podrtinu ili potonulu stvar neovlašteno dirati, pomicati, premještati, ili na bilo koji drugi način mijenjati njezino postojeće stanje.²³ Svrha odredbe je zaštita podrtine, odnosno potonule stvari od devastacija i oštećivanja, ali i zaštita prava vlasništva jer oštećivanjem podrtine ili potonule stvari može se umanjiti njezina preostala vrijednost. Također, neovlašteno manipuliranje s podrtinama odnosno potonulim stvarima može dovesti do toga da one postanu opasne.²⁴

Važan cilj koji se želi postići novim odredbama o vađenju podrtina i potonulih stvari je povećati razinu zaštite privatnopravnih interesa vlasnika podrtina i potonulih stvari, poštenih nalaznika, izvođača radova. Detaljno se uređuje postupak vađenja podrtina i potonulih stvari i to u slučaju kada vađenje poduzima vlasnik, odnosno ovlaštena osoba te posebno ako ga poduzima poštteni nalaznik ili lučka kapetanija. U okviru toga, zakonodavac posebno propisuje pravila o odgovornosti za štetu osobe

ostavljena i napuštena u moru u stvarnosti neće predstavljati rizik štete ili onečišćenja, odnosno rizik odgovornosti vlasnika. Ipak, cilj je nove regulative da se svaka podrtina prijavi javnim tijelima i evidentira, pa je onda na njima da procijene treba li ju uklanjati ili ne. Vlasnik naravno ima opću obvezu ukloniti odnosno izvaditi podrtinu ili potonulu stvar, a sankcija za neuklanjanje je strog sustav odgovornosti za potencijalnu štetu/onečišćenje. Ako nema naloga javne vlasti za obvezno uklanjanje, na vlasniku je da procijeni postoji li stvaran rizik odgovornosti za štetu, pa je njegova dobrovoljna odluka hoće li poduzeti vađenje ili ne. Ako ocijeni da rizik odgovornosti praktično ne postoji, vlasnik će imati interes vaditi podrtinu/potonulu stvar samo ako ona još za njega predstavlja neku vrijednost koju bi želio sačuvati, odnosno ako mu je vađenje isplativo. Smatramo stoga da propisivanje prekršaja za propust vađenja podrtine ili potonule stvari kada nema naloga za njeno obvezno uklanjanje predmet za kritiku. Bilo bi uputno da lučke kapetanije u praksi ne kažnjavaju za prekršaj one koji ne izvade podrtinu ili potonulu stvar kad nije bilo naloga za uklanjanje i kad nije bilo nikakve štete. U praksi će to najčešće tako i biti po prirodni stvari, jer se podrtinama/potonulim stvarima koje ne predstavljaju problem (za koje nije izdan nalog za obvezno uklanjanje i koje nisu uzrok štete ili onečišćenja) javne vlasti neće ni baviti.

²¹ Čl. 840.n. i 840.s. PZ.

²² Čl. 840.č. st. 1. PZ.

²³ Čl. 840.č. st. 4. PZ.

²⁴ Neovlašteno diranje, pomicanje, premještanje, ili na bilo koji drugi način mijenjanje njezinog postojećeg stanja predstavlja pomorski prekršaj, za koji su PZ-om iz 2013. predviđene novčane kazne za pravnu osobu, fizičku osobu i odgovornu osobu u pravnoj osobi (čl. 1017.a. PZ).

koja vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije. Uvode se i specijalne odredbe kojima se uređuju prava i odgovornost izvođača radova kao osobe koja obavlja vađenje na temelju ugovora sklopljenog s ovlaštenom osobom, lučkom kapetanijom ili poštenim nalaznikom.

PZ-om je uređeno i teritorijalno područje primjene novih odredbi o vađenju podrtina i potonulih stvari. Odredbe o vađenju podrtina i potonulih stvari primjenjuju se samo na teritorijalno more²⁵ i unutarnje morske vode²⁶ Republike Hrvatske.²⁷ Vađenje podrtina i potonulih stvari nema posebno naglašen element interventnosti i zaštitni element u smislu otklanjanja opasnosti koju podrtina ili potonula stvar može prouzročiti okolišu, sigurnosti plovidbe i sl., pa obalna država ima nadležnost i interes pravnog uređenja takvih aktivnosti (vađenja) samo kad se poduzimaju na njenom teritoriju, tj. u teritorijalnom moru i unutarnjim morskim vodama. Naravno da se vađenje može poduzimati i izvan teritorijalnog mora, ako je to fizički moguće (ako dubina mora i druge okolnosti to dopuštaju), ali tada obalna država nema nadležnost nadzirati ni pravno uređivati takve operacije. Takav je postupak, ako ne predstavlja intervenciju u smislu Međunarodne konvencije o intervenciji na otvorenom moru u slučaju nesreće koja uzrokuje ili bi mogla prouzročiti onečišćenje uljem, Bruxelles, 1969., ili Protokola o intervenciji na otvorenom moru u slučaju onečišćenja drugim tvarima koja nisu ulja, 1979. ili Međunarodne konvencije o uklanjanju podrtina, Nairobi, 2007., izvan dosega nadležnosti obalne države, te jedino može doći u obzir primjena prava države zastave broda/podrtine ili pak broda s kojega se poduzima vađenje, a to će biti prvenstveno imovinskopravne odredbe koje se tiču spašavanja na moru.

S druge strane, uklanjanje ima naglašen javni interes i osim u teritorijalnom moru i unutarnjim morskim vodama iznimno je važno djelovati u smislu intervencije uklanjanja, zaštite okoliša i drugih zaštićenih interesa i u području izvan teritorijalnog mora odnosno u našem zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu²⁸ kao i epikontinentalnom pojasu.²⁹ Zbog toga se odredbe o obveznom uklanjanju podrtina

²⁵ Teritorijalno more Republike Hrvatske je morski pojas širok 12 morskih milja, računajući od polazne crte u smjeru gospodarskog pojasa (čl. 18. st. 1. PZ).

²⁶ Unutarnje morske vode Republike Hrvatske obuhvaćaju: 1. luke i zaljeve na obali kopna i otoka, 2. dijelove mora između crte niske vode na obali kopna i ravne polazne crte za mjerenje širine teritorijalnog mora iz čl. 18. st. 2. točke 2) i 3) PZ (čl. 7. PZ).

²⁷ Čl. 840.b. st. 1. PZ.

²⁸ U skladu s međunarodnim pravom mora, Republika Hrvatska je 3. listopada 2003. godine proglasila zaštićeni ekološko-ribolovni pojas (ZERP) koji joj osigurava neka suverena prava inače karakteristična za gospodarski pojas. Odluka o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, Narodne novine br. 157/2003, 77/2004, 138/2006 i 31/2008.

²⁹ Epikontinentalni pojas Republike Hrvatske obuhvaća morsko dno i morsko podzemlje izvan vanjske granice teritorijalnog mora Republike Hrvatske u smjeru pučine do granica epikontinentalnog pojasa sa susjednim državama (čl. 42. st. 1. PZ).

i potonulih stvari osim na podrtine i potonule stvari koje se nalaze u teritorijalnom moru i unutarnjim morskim vodama, primjenjuju i na one podrtine koje su na području zaštićenog ekološko-ribolovnog i epikontinentalnog pojasa Republike Hrvatske. Treba napomenuti i to da se i Međunarodna konvencija o uklanjanju podrtina, Nairobi, 2007. koja je ujedno bila uzor za sastavljanje odgovarajućih odredbi PZ-a o obveznom uklanjanju podrtina primjenjuje na unutarnje vode, teritorijalno more, ZERP i epikontinentski pojas temeljem čl. 3. u vezi s čl. 1. st. 1. Konvencije i Izjavom Republike Hrvatske danom u skladu s člankom 3. stavkom 2. Konvencije da će primjenjivati Konvenciju u odnosu na podrtine koje se nalaze unutar državnog područja Republike Hrvatske, uključujući teritorijalno more.³⁰

Problem preklapanja instituta vađenja i uklanjanja s institutom spašavanja je jedno od važnih pitanja koje je također trebalo raspraviti i zakonom riješiti na način da se odredi koje odredbe će imati prednost primjene.³¹ U praksi će se vađenje ili uklanjanje podrtina i potonulih stvari najčešće izvoditi po uvjetima komercijalnog ugovora. Najčešće korišteni standardni ugovori su: BIMCO Wreckhire, Wreckon, Wreckfixed, Wreckstage, Towcon i sl., a njima se u cijelosti uređuju imovinskopravni odnosi između vlasnika odnosno ovlaštene osobe i izvođača radova, koji je najčešće profesionalni spašavatelj. Uporaba komercijalnih ugovora o vađenju i uklanjanju podrtina i potonulih stvari, znači isključenje primjene zakonskih, odnosno konvencijskih odredbi o spašavanju. Međutim, operacije vađenja i uklanjanja se mogu izvoditi i po uvjetima iz ugovora o spašavanju, a teoretski i bez ugovora, premda bi u praksi to bila rijetkost. Odredbe o spašavanju koje su pretežno imovinskopravne prirode i uređuju odnos spašavatelja i vlasnika spašavane stvari tada bi imale prednost primjene. Znači, ako se vađenje ili uklanjanje izvodi po uvjetima iz ugovora o spašavanju, ili se *ex lege* (PZ, Dio VIII, Glava II "Spašavanje", Međunarodna konvencija o spašavanju, 1989), mjere vađenja ili uklanjanja smatraju spašava-

³⁰ Međunarodna konvencija o uklanjanju podrtina (u nastavku WRC) usvojena je 18. svibnja 2007. godine u Nairobiju, Kenija. Do dana 11. srpnja 2017. ratificiralo ju je 37 država. Stupila je na snagu 14. travnja 2015. U Hrvatskoj koja je stranka ove konvencije, ona stupa na snagu 11. listopada 2017. Izvor: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/StatusOfConventions/Documents/Status%20-%202017.pdf>, stranica posjećena 25. srpnja 2017. Vidi također Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije iz Nairobija o uklanjanju podrtina iz 2007. godine (Narodne novine br. 3/2017). S obzirom na polje geografske primjene odredbi PZ-a o uklanjanju podrtina i WRC-a, treba imati u vidu da postoji mogućnost preklapanja i s Međunarodnom konvencijom o intervenciji na otvorenom moru u slučaju nezgode koja uzrokuje ili bi mogla uzrokovati onečišćenje naftom, Bruxelles, 1969. s Protokolom iz 1973. u kojem slučaju Konvencija o intervenciji iz 1969. odnosno Protokol iz 1973. imaju prednost primjene pred WRC-om i odgovarajućim odredbama PZ-a (arg. WRC, čl. 4. st. 1. i PZ, čl. 840.j st. 5.), dok u slučaju neslaganja odredbi WRC-a i PZ-a, prednost primjene ima WRC (arg. Ustav Republike Hrvatske, čl. 141.).

³¹ Detaljna analiza elemenata kongruentnosti sličnosti i razlika ovih instituta s posebnim naglaskom na one elemente koji su ključni za odjelitost svakog od njih: PADOVAN, SKORUPAN WOLFF, op. cit. bilj. 11.

njem, izvođač radova koji je tada ujedno i spašavatelj u smislu odredbi o spašavanju imao bi pravo na nagradu za spašavanje iz preostale sačuvane (spašene) vrijednosti izvađene ili uklonjene stvari odnosno podrtine te druga prava koja mu pripadaju sukladno pomorskopravnom institutu spašavanja. Stoga je zakonodavac propisao da u takvim situacijama, kada u praksi dođe do paralelne primjene odredbi o spašavanju i upravnopravnih odredbi o vađenju podrtina odnosno potonulih stvari,³² odredbe o spašavanju imaju prednost pred odredbama o vađenju i uklanjanju podrtina i potonulih stvari. Naime, u onom opsegu u kojem se mjere vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari smatraju spašavanjem, na odnos između spašavatelja i vlasnika podrtine ili potonule stvari te na sva pitanja nagrade ili naknade spašavateljima primjenjuju se odredbe PZ-a koje se odnose na spašavanje ili odredbe primjenjive međunarodne konvencije o spašavanju, uz odgovarajuće isključenje odredbi PZ-a o vađenju i uklanjanju podrtina i potonulih stvari.³³

4. DEFINICIJE POJMOVA

4.1. Podrtina nastala nakon pomorske nesreće

PZ iz 2013. po uzoru na čl. 1. točku 4. WRC-a usvaja vrlo široku definiciju pojma podrtine nastale nakon pomorske nesreće.³⁴ Podrtina je potonuli ili nasukan plovni ili plutajući objekt.³⁵ Nadalje, podrtina je i bilo koji dio potonulog ili nasukanog plovnog ili plutajućeg objekta, uključujući svaki predmet koji se nalazi ili se nalazio na tom objektu ili svaki predmet koji je nestao u moru s plovnog ili plutajućeg objekta i koji je nasukan, potonuo ili ostavljen da pluta. Osim toga, podrtinom se smatra i plovni ili plutajući objekt koji će uskoro potonuti ili se nasukati, ili se to opravdano može očekivati, ako još nisu poduzete učinkovite mjere

³² Paralelna primjena i jednih i drugih odredbi došla bi u obzir primjerice kod dobrovoljnog vađenja potonule stvari ili podrtine od strane vlasnika odnosno ovlaštene osobe i vađenja potonule stvari ili podrtine od strane poštenog nalaznika.

³³ Čl. 840.b. st. 2. PZ.

³⁴ Čl. 840.a. točka 1) PZ.

³⁵ Prema čl. 5. točka 3) PZ plovni objekt jest pomorski objekt namijenjen za plovidbu morem. Plovni objekt može biti brod, ratni brod, jahta ili brodica. Prema čl. 5. točka 13) PZ plutajući objekt jest pomorski objekt stalno privezan ili usidren na moru, koji nije namijenjen za plovidbu (npr. plutajući dok, plutajuće skladište, plutajući restoran, plutajuća elektrana, pontonski most, pontonska marina i sl.). Definicijom podrtine obuhvaćeni su svi plovni i plutajući objekti slično kao što je to predviđeno samim WRC-om, sukladno kojemu "Podrtina", kao posljedica pomorske nesreće, znači, između ostalog, potonuli ili nasukani brod (WRC, čl. 1. st. 4. t. a)), pri čemu je brod definiran kao "seagoing vessel of any type whatsoever and includes hydrofoil boats, air-cushion vehicles, submersibles, floating craft and floating platforms, except when such platforms are on location engaged in the exploration, exploitation or production of seabed mineral resources." (WRC, čl. 1. st. 2.).

radi pomoći tom objektu ili drugoj ugroženoj imovini. Znači, važno je da plovni ili plutajući objekt koji će uskoro potonuti ili se nasukati ako su učinkovite mjere spašavanja u tijeku nije podrtina. Pojam podrtina ne odnosi se na plutajuće ni na fiksne platforme koje su u vrijeme pomorske nesreće bile postavljene za istraživanje ili eksploataciju podmorja (članak 840.a, st. 1. t. 1. e) PZ-a).³⁶ Drugim riječima, takve su platforme isključene iz primjene odredbi o uklanjanju i vađenju podrtina. Međutim, ako se radi o plutajućoj platformi koja se u trenutku pomorske nesreće primjerice nalazila u teglju, odnosno koja nije bila stalno privezana ili usidrena na moru radi istraživanja, bušenja ili eksploatacije podmorja, prema PZ-u, kao i prema WRC-u, obuhvaćena je pojmom podrtine, tj. ulazi u režim uklanjanja podrtina (članak 840.a, st. 1. t. 1. e) PZ-a).

Za pojam podrtina relevantno je iz kojih razloga je stvar potonula ili se nasukala te odakle je stvar potonula ili se nasukala. Potonuće ili nasukanje mora biti posljedica pomorske nesreće.³⁷ Uz to, odlučno je da se radi o samom plovnom ili plutajućem objektu ili njegovom dijelu potonulom ili nasukanom nakon pomorske nesreće ili da konkretan potonuli i nasukani predmet potječe s plovnog ili plutajućeg objekta, a ne iz zraka, sa kopna i sl.

PZ pojmom podrtina obuhvaća i ratne brodove jer ratni brodovi ulaze u opseg pojma plovni objekt iz PZ-a.³⁸

4.2. Potonula stvar

PZ iz 2008. imao je definiciju podrtine, ali ne i potonule stvari. Time su izvan regulacije ostale sve one stvari koje mogu potonuti, biti nasukane ili plutati morem, a koje nisu obuhvaćene pravnim pojmom podrtine. Zbog toga je bilo iznimno važno u novom PZ-u definirati i potonule stvari i obuhvatiti ih novim odredbama o vađenju te za potonule

³⁶ Tako i WRC, čl. 1. st. 2. Platforme postavljene za istraživanje podmorja isključene su i iz primjene odredbi PZ-a o Spašavanju (čl.763. PZ). Razlog je njihova komplicirana tehnologija pri obavljanju podmorskih radova kao i skupa i složena oprema platformi i sličnih naprava. Takvi objekti podliježu specijalnim i detaljnim sigurnosnim planovima za postupanje u rizičnim situacijama.

³⁷ Bitna odrednica pojma podrtina jest da je ona nastala nakon pomorske nesreće. Pojam pomorske nesreće je široko definiran u čl. 840.a. točka 3. PZ. Pomorska nesreća je sudar plovnih ili plutajućih objekata, nasukanje ili druga plovidbena nezgoda, ili drugi događaj na plovnom odnosno plutajućem objektu ili izvan njega koji uzrokuje materijalnu štetu ili predstavlja neposrednu opasnost od nastanka materijalne štete na plovnom odnosno plutajućem objektu ili njegovu teretu. Činjenica da je podrtina nastala kao posljedica pomorske nesreće je neoboriva zakonska presumpcija.

³⁸ Međutim, ako je riječ o stranom ratnom brodu, WRC s tim u vezi propisuje u čl. 4. st. 2.: "Ova se Konvencija ne primjenjuje ni na jedan ratni ili drugi brod koji je u vlasništvu države ili država njime upravlja i koji iskorištava u razmatranom razdoblju isključivo za negospodarske djelatnosti vlade, osim ako ta država ne odluči drukčije." U slučaju kolizije odredbi WRC-a i PZ-a, prednost ima WRC, pa se odredbe o obveznom uklanjanju podrtina iz PZ-a ne bi primjenjivale na takav strani ratni brod. Vidi također WRC, čl. 4. st. 3.

stvari također imati posebne odredbe o uklanjanju. PZ definira podrtinu po uzoru na WRC, pa je definiciju potonula stvar trebalo adekvatno suziti kako ne bi bilo preklapanja pojmovna podrtina i potonula stvar. Prema novouvedenoj definiciji potonule stvari iz PZ-a, potonula stvar jest bilo koja stvar, osim podrtine, koja je potonula ili se nasukala u moru, ili koja će uskoro potonuti ili se nasukati ili se to opravdano može očekivati, ako još nisu poduzete učinkovite mjere radi spašavanja te stvari.³⁹ To znači, da u opseg pojma potonule stvari ulaze primjerice zrakoplovi, vozila, njihovi tereti ili njihovi dijelovi, dijelovi građevina, potonule ili nasukane lučke naprave i oprema, mostovi, njihovi dijelovi te bilo koje druge stvari koje su s obale ili iz zraka dospjele u more pa potonule, nasukale se ili su ostavljene da plutaju bez nadzora. Za razliku od toga, ako stvar potječe s plovnog ili plutajućeg objekta takva stvar će biti podrtina pod uvjetom da udovoljava ostalim elementima definicije pojma podrtina. Plutajuće platforme koje su u vrijeme pomorske nesreće bile postavljene za istraživanje ili eksploataciju podmorja, obuhvaćene su pojmom potonule stvari. Dakle, one ulaze u režim uklanjanja i vađenja potonulih stvari, tj. njihovo je uklanjanje ili vađenje regulirano odgovarajućim odredbama PZ-a koje se odnose na potonule stvari.

4.3. Vađenje

Vađenje u smislu odredaba nove glave PZ-a podrazumijeva podizanje podrtine ili potonule stvari na površinu te druge mjere vađenja stvari iz mora.⁴⁰ Često se uz pojam vađenje podrtina i potonulih stvari vezuje atribut "dobrovoljno", za razliku od atributa "obvezno" koji se vezuje uz uklanjanje podrtina i potonulih stvari. Treba naglasiti da atribut dobrovoljno ne treba shvatiti doslovno i tumačiti da samo o volji vlasnika ovisi hoće li izvaditi podrtinu ili potonulu stvar. Naprotiv, vlasnik je načelno uvijek u obvezi izvaditi ili ukloniti podrtinu ili potonulu stvar o vlastitom trošku.⁴¹ Izraz "dobrovoljno" vađenje koristi se najčešće da bi se dodatno istaknula razlika pojma vađenje prema pojmu uklanjanje. Uklanjanje podrtine odnosno potonule stvari je svaki oblik sprječavanja, smanjenja ili otklanjanja opasnosti prouzročene podrtinom, odnosno potonulom stvari⁴² i uvijek je obvezno i naloženo od nadležnih upravnih tijela, u nas su to lučke kapetanije, a u pravilu je urgentno ili ga treba poduzeti u razumnom roku. Znači, do uklanjanja dolazi ako se radi o opasnoj podrtini ili potonuloj stvari.⁴³ Podrtina ili potonula stvar koja nije opasna neće

³⁹ Čl. 840.a. točka 2. PZ.

⁴⁰ Čl. 840.a. točka 7. PZ.

⁴¹ Čl. 840.c. st. 1. PZ.

⁴² Čl. 840.a. točka 6. PZ.

⁴³ Opasnost se posebno definira u PZ-u (čl. 840.a. točka 4) PZ), također po uzoru na pojam opasnost iz WRC-a. Opasna je ona podrtina ili potonula stvar koja ometa ili ugrožava sigurnost plovidbe ili od koje se mogu očekivati štetne posljedice za okoliš, prirodna bogatstva, turističke znamenitosti, zdravlje ljudi i sl.

biti objekt uklanjanja, već objekt vađenja. Za razliku od obveznog uklanjanja, nema obveznog vađenja. Vađenje nema atribuciju interventnosti i zaštitni element. Podrtina ili potonula stvar koja je objekt vađenja nije opasna podrtina ili potonula stvar, pa nadležna tijela nikad neće naložiti vlasniku da izvadi takvu podrtinu ili potonulu stvar već se vlasniku prepušta da ju “dobrovoljno” izvadi.

4.4. Ovlaštena osoba

U ulozi ovlaštene osobe najčešće se pojavljuje vlasnik podrtine ili potonule stvari kao osoba koja na temelju imovinskog prava ima pravo raspolagati podrtinom ili potonulom stvari. Međutim, prema definiciji ovlaštene osobe iz PZ-a, ovlaštena osoba u odnosu na podrtinu ili potonulu stvar može biti osim vlasnika i fizička ili pravna osoba koja ima kakvo drugo pravo (osim vlasničkog prava) na temelju kojega je ovlaštena raspolagati tom potonulom stvari, odnosno podrtinom.⁴⁴ Slijedom toga, u odnosu na podrtinu, ovlaštena osoba uz vlasnika može biti i bilo koja pravna ili fizička osoba, kao što je poslovođa ili zakupoprimalatelj, koja je od vlasnika preuzela odgovornost za upravljanje plovnim odnosno plutajućim objektom i koja je, preuzimanjem te odgovornosti, preuzela sve obveze i odgovornosti kompanije kako je definirana u čl. 5. t. 33. PZ.⁴⁵ U odnosu na podrtinu ovlaštena osoba je definirana po uzoru na definiciju pojma brodar iz WRC-a.

U odnosu na potonulu stvar, uz vlasnika te stvari, ovlaštena osoba može biti i bilo koja fizička ili pravna osoba koja ima kakvo drugo pravo na temelju kojeg je ovlaštena raspolagati s tom stvari, kao primjerice korisnik leasinga za potonulo vozilo, zakupoprimalatelj potonulog zrakoplova i sl.

4.5. Pošteni nalaznik

Prema novouvedenoj definiciji u PZ-u, pošteni nalaznik jest osoba koja je pronašla podrtinu ili potonulu stvar koja je napuštena, ili izgubljena, ili joj je vlasnik nepoznat, ili je ovlaštena osoba ne namjerava vaditi, te je pronalazak prijavila i poduzela vađenje temeljem odobrenja nadležne lučke kapetanije.⁴⁶ Pojam poštenog

⁴⁴ Čl. 840.a. točka 8. PZ.

⁴⁵ Omaškom u redakciji zakonskog teksta na kraju definicije ovlaštene osobe u čl. 840.a. točki 8. PZ piše: “... kompanije kako je definirana u čl. 5. točki 33) ovog Zakonika”. Umjesto točki 33) treba pisati točki 34). Prema definiciji kompanije iz čl. 5. točka 34) PZ-a kompanija jest fizička ili pravna osoba koja je preuzela odgovornost za upravljanje brodom od vlasnika broda i koja je preuzimanjem takve odgovornosti preuzela ovlasti i odgovornosti sukladno Međunarodnom pravilniku o upravljanju sigurnošću (ISM Pravilnik).

⁴⁶ Čl. 840.a. točka 9) PZ.

nalaznika uveden je po uzoru na Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima⁴⁷ (u nastavku ZV), međutim, definicija je prilagođena posebnostima materije vađenja podrtina i potonulih stvari, pa se pojam poštenog nalaznika iz PZ-a razlikuje od pojma nalaznik iz općeg stvarnog prava.⁴⁸

4.6. Izvođač radova

Vađenje odnosno uklanjanje podrtina i potonulih stvari često predstavlja niz akcija nautičke i tehničke prirode, a njihov opseg, sadržaj i trajanje ovisi o brojnim okolnostima. Za vađenje odnosno uklanjanje podrtine ili potonule stvari u pravilu su potrebna posebna nautička i tehnička sredstva te osobita stručnost, kojom vlasnici odnosno ovlaštene osobe te lučke kapetanije i poštteni nalaznici u pravilu ne raspolažu. Zbog toga se za obavljanje tehničkih operacija vađenja odnosno uklanjanja podrtina i potonulih stvari angažira pravna ili fizička osoba kojoj je to poslovna djelatnost. U cilju jasnijeg reguliranja odnosa nastalih iz ugovora o vađenju odnosno uklanjanju podrtina ili potonulih stvari zakon je uveo pojam "izvođač radova".

Izvođač radova je definiran kao osoba koja izvodi uklanjanje ili vađenje podrtina i potonulih stvari.⁴⁹ On obavlja radove vađenja ili uklanjanja na temelju ugovora sklopljenog s ovlaštenom osobom, lučkom kapetanijom ili s poštenim nalaznikom. Izvođač radova može se javiti u svojstvu spašavatelja u smislu odredaba glave II. dijela 8. PZ-a. U onom opsegu u kojem se mjere vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari smatraju spašavanjem, na odnos između izvođača radova tj. spašavatelja i vlasnika podrtine ili potonule stvari te na sva pitanja nagrade ili naknade izvođaču radova tj. spašavatelju primijenit će se odredbe PZ-a koje se odnose na spašavanje ili odredbe primjenjive međunarodne konvencije o spašavanju uz odgovarajuće isključenje odredbi dijela 8. glave VI. "Vađenje i uklanjanje podrtina i potonulih stvari".⁵⁰

⁴⁷ Narodne novine br. 91/1996, 73/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008, 38/2009, 153/2009, 143/2012.

⁴⁸ Prema općem stvarnom pravu institut nalaza primjenjuje se na stvar koju je vlasnik izgubio, koja je zametnuta, ili je vlasniku ukradena. Nalaz stvari u moru obuhvaća osim izgubljenih i zametnutih stvari i napuštene stvari te stvari koje ovlaštena osoba ne namjerava vaditi. O ulozi poštenog nalaznika u postupku vađenja podrtina i potonulih stvari, tumačenju odredbi o postupku vađenja kada ga poduzima poštteni nalaznik, te svim osobitostima nalaza stvari u moru, opširnije *infra* t. 5.6.

⁴⁹ Čl. 840.a. točka 10) PZ.

⁵⁰ Čl. 840 b. st. 2. PZ. Opširnije o preklapanju instituta vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari s institutom spašavanja *infra* t. 3. te o odgovornosti izvođača radova *infra* t. 5.9.1.

POSTUPAK VAĐENJA PODRTINA I POTONULIH STVARI

5.1. Tko smije vaditi podrtinu ili potonulu stvar

Podrtinu ili potonulu stvar smije vaditi:

- a) ovlaštena osoba,
- b) lučka kapetanija, i
- c) poštteni nalaznik.

Važno je istaknuti da lučka kapetanija i poštteni nalaznik, figurativno rečeno dolaze na red tek nakon ovlaštene osobe. Točnije, oni smiju poduzeti vađenje podrtine ili potonule stvari ako se utvrdi da je ovlaštena osoba nepoznata ili je poznata, ali ne namjerava poduzeti vađenje ili je bez opravdanog razloga prekinula ili napustila započeto vađenje.⁵¹ PZ predviđa egzaktno kratke rokove protekom kojih se presumira da ovlaštena osoba ne namjerava vaditi ili da je prekinula ili napustila započeto vađenje.⁵² Smatra se da ovlaštena osoba ne namjerava poduzeti vađenje podrtine odnosno potonule stvari⁵³ ako u roku od trideset dana od dana potonuća odnosno nasukanja ne pokrene postupak za odobrenje vađenja⁵⁴ ili ako u roku od trideset dana od dobivanja odobrenja ne započne vađenje.⁵⁵ Protekom navedenih rokova nastupa neoboriva zakonska presumpcija da ovlaštena osoba ne namjerava vaditi podrtinu odnosno potonulu stvar. Ako se ne može utvrditi vrijeme potonuća ili nasukanja u svrhu utvrđivanja navedenoga roka, na odgovarajući se način primjenjuju odredbe čl. 840.č. st. 6. PZ. Tim odredbama uvedena je zakonska predmnijeva, prema kojoj ako se ne može utvrditi vrijeme potonuća ili nasukanja, predmnijeva se da su plovni ili plutajući objekt, zrakoplov ili njihovi dijelovi, teret i druge stvari koje su se na njima nalazile potonuli, odnosno nasukali se sutradan, nakon primitka posljednje vijesti o plovnom ili plutajućem objektu ili zrakoplovu, a ostali predmeti onog dana kad je utvrđeno mjesto gdje je predmet potonuo ili se nasukao. Smatra se da je ovlaštena osoba bez opravdanog razloga prekinula ili napustila započeto vađenje ako u roku od pet dana ne

⁵¹ Čl. 840.d. st. 1. PZ.

⁵² Čl. 840.d. st. 2. i 3. PZ.

⁵³ Očitom omaškom u odredbi čl. 840.d. st. 2. PZ ispuštena je riječ podrtine. Znači, u čl. 840.d. st. 2. PZ trebalo bi pisati "Smatra se da ovlaštena osoba ne namjerava poduzeti vađenje potonule stvari, odnosno podrtine ako u roku ..." (označile autorice).

⁵⁴ U zakonskom tekstu čl. 840.d. st. 2 piše: "... ne pokrene postupak za davanje odobrenja..." (označile autorice). Na navedenom mjestu u zakonskom tekstu bilo bi prikladnije da piše "... ne pokrene postupak za odobrenje vađenja..." Ovlaštena osoba pokreće postupak za dobivanje odobrenja, a nadležna lučka kapetanija provodi postupak davanja odobrenja.

⁵⁵ Čl. 840.d. st. 2. PZ.

nastavi radove na vađenju podrtine odnosno potonule stvari⁵⁶ koje je prekinula ili napustila bez da je o tome obavijestila nadležnu lučku kapetaniju. O okolnostima slučaja ovisi koji razlozi će se smatrati opravdanim razlozima za prekid započetog vađenja. Može se kao općenito navesti da dolaze u obzir samo objektivni razlozi, npr. nevrijeme koje sprječava izvođenje radova, oštećenje ili kvar opreme za vađenje i sl. Subjektivni razlozi koji se tiču isključivo ovlaštene osobe ne dolaze u obzir. Tako npr. neće se uzimati u obzir financijska nemogućnost pristupanja vađenju, neisplativost vađenja za ovlaštenu osobu i sl.⁵⁷

PZ ne predviđa mogućnost da ovlaštena osoba preuzme vađenje ako je vađenje odobreno poštenom nalazniku ili ga poduzima lučka kapetanija. Smatra se da je ovlaštena osoba u zakonom propisanim rokovima imala mogućnost obratiti se sa zahtjevom za vađenje, a ako to nije učinila i vađenje je odobreno poštenom nalazniku ili ga poduzima lučka kapetanija, radi ekonomičnosti i efikasnosti postupka vađenja ovlaštena osoba se ne može uključiti u taj postupak, niti može preuzeti postupak vađenja koji je započeo. Postupak vađenja podrtine ili potonule stvari koji poduzima poštenu nalaznik ili lučka kapetanija sukladno čl. 840.d. st. 1. PZ-a nema izravne implikacije i učinak na prestanak i novo stjecanje prava vlasništva na izvađenoj stvari odnosno podrtini. Naime, vlasniku se ostavlja primjereni rok i on se može javiti na oglas te preuzeti izvađene stvari, nakon što ispuni zakonom propisane obveze, točnije podmiri sve zakonom propisane troškove u svezi s vađenjem. Ako to ne učini, tek tada nastupaju zakonom propisani uvjeti za gubitak i stjecanje prava vlasništva novog stjecatelja, a to može biti poštenu nalaznik odnosno Republika Hrvatska.⁵⁸

Osim u opisanom slučaju, znači ako se utvrdi da je ovlaštena osoba nepoznata ili je poznata, ali se utvrdi da ona ne namjerava vaditi podrtinu ili potonulu stvar ili kada bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje, lučka kapetanija smije poduzeti vađenje podrtine ili potonule stvari i kad je Republika Hrvatska na temelju zakona stekla pravo vlasništva na podrtini odnosno potonuloj stvari.⁵⁹

5.2. Zahtjev kojim se traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari

Za vađenje podrtine ili potonule stvari potrebno je odobrenje nadležne lučke kapetanije.⁶⁰ Znači, osoba koja namjerava vaditi podrtinu ili potonulu stvar, a to

⁵⁶ Očitom omaškom u redakciji zakonskog teksta, u odredbi čl. 840.d. st. 3. PZ ispuštena je riječ podrtine. Znači, u čl. 840.d. st. 3. trebalo bi pisati "Smatra se da je ovlaštena osoba bez opravdanog razloga prekinula ili napustila započeto vađenje ako u roku od pet dana ne nastavni radove na vađenju potonule stvari *odnosno podrtine* koje je prekinula ...". (označile autorice).

⁵⁷ Tako ističe i JAKAŠA, op. cit. bilj. 13, str. 459.

⁵⁸ Opširnije *infra* t. 5.5.

⁵⁹ Čl. 840.č. st. 7. PZ.

⁶⁰ Čl. 840.č. st. 2. PZ.

može biti ovlaštena osoba ili poštenu nalaznik, dužna je obratiti se lučkoj kapetaniji sa zahtjevom kojim traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari. Prekršaj čini onaj tko vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije.⁶¹ Podnošenjem zahtjeva kojim se traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari započinje upravni postupak vađenja podrtine ili potonule stvari. Propisano je koje podatke mora sadržavati zahtjev kojim se traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari. U zahtjevu kojim se traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari moraju se navesti naziv, opis, identifikacijske oznake i svojstva podrtine ili potonule stvari, mjesto gdje ona leži, način i sredstva potrebna za vađenje, dokaz o vlasništvu, odnosno drugom pravu ovlaštene osobe te vrijeme predviđeno za početak i završetak radova na njezinu vađenju.⁶² PZ predviđa iznimku i propisuje kada za vađenje podrtine ili potonule stvari nije potrebno odobrenje lučke kapetanije. Za vađenje podrtine ili potonule stvari koje ne zahtijeva neka posebna nautička i tehnička sredstva i osobitu stručnost nije potrebno odobrenje lučke kapetanije ako je vrijednost stvari zanemariva, a stvar nema obilježje kulturnog dobra ili vojni značaj.⁶³

Ovlaštena osoba ima pravo zatražiti odobrenje za vađenje samo određenih stvari, primjerice čitavog ili nekog dijela tereta. Ako se pojavi samo vlasnik cijelog ili pojedinih dijelova tereta i zatraži odobrenje za njegovo vađenje, a radi se o teretu na brodu koji se ne može izvaditi bez istovremenog vađenja broda treba smatrati da vlasnik tereta nije ovlašten vaditi brod.⁶⁴ Naravno, ako se vlasnik broda ne javi i protekom zakonom propisanih rokova nastupi neoboriva zakonska predmnijeva da vlasnik broda ne namjerava poduzeti njegovo vađenje, ono se može odobriti vlasniku tereta kao poštenom nalazniku. Ako je poznata samo ovlaštena osoba odnosno vlasnik potonulog broda, a ne i vlasnici tereta, vlasnik broda imao bi pravo pristupiti i vađenju tereta, zajedno s vađenjem broda. Štoviše, vlasnik odnosno ovlaštena osoba u odnosu na brod dužna je izvaditi i teret.⁶⁵ Kod spašavanja, potonućem broda ne prekida se zajednica između broda i tereta, pa ovlaštenici tereta odgovaraju za troškove spašavanja zajedno s vlasnikom broda odnosno brodarom razmjerno spašenim vrijednostima broda

⁶¹ Čl. 1017.b. PZ.

⁶² Čl. 840.č. st. 3. PZ.

⁶³ Čl. 840.č. st. 9. PZ.

⁶⁴ Tako JAKAŠA, op. cit. bilj. 13, str. 458 i 462.

⁶⁵ Ako je riječ o pomorskoj podrtini koja predstavlja opasnost pa dolazi do primjene odredbi o obveznom uklanjanju podrtine (PZ, čl. 840.j et seq. ili WRC) onda je za uklanjanje podrtine broskog tereta odgovoran vlasnik broda. Za sve troškove lociranja, obilježavanja i uklanjanja takve podrtine odgovara upisani vlasnik broda (arg. WRC, čl. 10; PZ, čl. 840.nj) Ako je riječ o brodu čija tonaža iznosi 300 BRT ili više propisano je i obvezno osiguranje odgovornosti vlasnika broda za troškove obveznog uklanjanja podrtine (arg. WRC, čl. 12; PZ, čl. 840.p) koje, dakle, pokriva i trošak uklanjanja podrtine broskog tereta.

odnosno tereta.⁶⁶ Međutim, vlasnik tereta, odnosno druga ovlaštena osoba u odnosu na teret, ima svoje samostalno pravo pa i zakonsku obvezu poduzeti vađenje (arg. PZ, čl. 840.c). U slučaju protoka zakonom propisanih rokova, smatra se da vlasnik tereta ne namjerava vaditi teret, pa se vlasnik broda koji je poduzeo vađenje tereta teoretski može naći u pravnom položaju poštenog nalaznika. U odnosu sa izvođačem radova odgovara ona osoba koja je sklopila ugovor o vađenju.

5.3. Rješenje lučke kapetanije kojim odlučuje o zahtjevu za vađenje podrtine ili potonule stvari

Lučka kapetanija rješenjem odlučuje o zahtjevu kojim se traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari. Radi se o upravnom aktu i primjenjuju se pravila upravnog postupka. Protiv rješenja lučke kapetanije nezadovoljna strana može uložiti žalbu, osim u slučajevima propisanim PZ-om kada žalba nije dopuštena. PZ-om kao posebnim zakonom propisano je da protiv rješenja kojim se daje ili uskraćuje odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari koja je od vojnog značenja i koja ima ili se može pretpostaviti da ima obilježja kulturnog dobra ne može se podnijeti žalba, ali se može pokrenuti upravni spor.⁶⁷

Lučka kapetanija će donijeti rješenje kojim se odobrava vađenje podrtine ili potonule stvari ukoliko su ispunjeni uvjeti propisani PZ-om.⁶⁸ Ona će utvrditi sadrži li zahtjev sve propisane podatke na temelju kojih se može odobriti vađenje podrtine ili potonule stvari. Naime, u zahtjevu kojim se traži odobrenje za vađenje moraju se navesti propisani podaci, a iz kojih podataka proizlazi o kojoj se podrtini ili potonuloj stvari radi, mjesto gdje ona leži, dokaz o vlasništvu, odnosno drugom pravu ovlaštene osobe, način i sredstva potrebna za vađenje te vrijeme predviđeno za početak i završetak radova na njezinom vađenju.⁶⁹ Lučka kapetanija rješenjem prema okolnostima slučaja određuje nautičko-tehničke uvjete vađenja i primjereni rok za početak i završetak izvođenja radova.⁷⁰

O početku, prekidu, nastavljanju ili napuštanju radova na vađenju ovlaštena osoba je dužna bez odgađanja obavijestiti lučku kapetaniju koja je izdala odobrenje.⁷¹ To je nužno ponajprije iz sigurnosnih razloga jer manipuliranje s podrtinom odnosno potonulom stvari dovodi do njezinog pomicanja, a može doći i do oštećenja, pa time do pojave novih okolnosti koje mogu utjecati na to da ta podrtina ili potonula stvar postane opasna.

⁶⁶ JAKAŠA, op. cit. bilj. 13, str. str. 470.

⁶⁷ Čl. 840.č. st. 7. PZ.

⁶⁸ Čl. 840.č. st. 4. PZ.

⁶⁹ Opširnije *supra* t. 5.2. i čl. 840.č. st. 3. PZ.

⁷⁰ Čl. 840.č. st. 4. PZ.

⁷¹ Čl. 840.č. st. 8. PZ.

5.4. Ovlaštenja nadležnih tijela u postupku vađenja podrtina i potonulih stvari

U postupku vađenja podrtina i potonulih stvari ovlaštenja nadležnih tijela podijeljena su između Ministarstva i lučkih kapetanija.

U postupku vađenja podrtina i potonulih stvari lučka kapetanija:

a) donosi rješenje kojim odobrava vađenje podrtine odnosno potonule stvari ovlaštenoj osobi odnosno poštenom nalazniku,⁷²

b) kada je vađenje poduzeo pošteni nalaznik, lučka kapetanija naredit će poštenom nalazniku da izvađenu stvar čuva za njezina vlasnika te da poduzima sve razumne mjere radi očuvanja tih predmeta,⁷³

c) podrtinu odnosno potonulu stvar koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske, nadležna lučka kapetanija može izvaditi.⁷⁴

U postupku vađenja podrtina i potonulih stvari Ministarstvo:

a) objavljuje oglas kojim poziva vlasnika ili drugu ovlaštenu osobu da potonulu stvar, odnosno podrtinu preuzme,⁷⁵

b) čuva podrtinu ili potonulu stvar čije vađenje je poduzela nadležna lučka kapetanija za njezina vlasnika te poduzima sve razumne mjere radi očuvanja tih predmeta,⁷⁶

c) provodi postupak prodaje na javnoj dražbi izvađene podrtine ili potonule stvari podložne brzom propadanju ili podrtine odnosno potonule stvari za čije su čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti,⁷⁷

d) provodi postupak predaje ovlaštenoj osobi izvađene stvari odnosno iznosa dobivenog njezinom prodajom,⁷⁸

e) naplaćuje troškove od ovlaštene osobe,⁷⁹

f) provodi postupak prodaje na javnoj dražbi podrtine odnosno potonule stvari koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske, a koju je lučka kapetanija izvadila.⁸⁰

⁷² Čl. 840.č. st. 4. PZ.

⁷³ Čl. 840.dž. st. 3. PZ.

⁷⁴ Čl. 840.č. st. 7. PZ.

⁷⁵ Čl. 840.dž. st. 1. PZ.

⁷⁶ Čl. 840.dž. st. 2. PZ.

⁷⁷ Čl. 840.dž. st. 4. PZ.

⁷⁸ Čl. 840.d. st. 3. PZ.

⁷⁹ Čl. 840.d. st. 3. PZ.

⁸⁰ Čl. 840. st. 7. PZ.

5.5. Postupak vađenja kada ga poduzima lučka kapetanija ili poštenu nalaznik

5.5.1. Oglas kojim se poziva vlasnik ili druga ovlaštena osoba da preuzme podrtinu ili potonulu stvar

Kada temeljem čl. 840.d. st. 1. PZ-a nadležna lučka kapetanija izda odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari poštenom nalazniku⁸¹ ili kada vađenje poduzima sama,⁸² Ministarstvo će o tome objaviti oglas te pozvati vlasnika ili drugu ovlaštenu osobu da potonulu stvar ili podrtinu preuzme.⁸³ Ministarstvo objavljuje oglas na svojim internetskim stranicama i u "Narodnim novinama". Rok koji se ostavlja vlasniku ili drugoj ovlaštenoj osobi da izvađenu stvar odnosno podrtinu preuzme, propisan je PZ-om i iznosi 15 dana.⁸⁴

U odnosu na podrtinu, odnosno potonulu stvar nastupaju različite pravne posljedice u stvarnopravnom i obveznopravnom smislu u slučaju ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba javi i želi preuzeti svoju podrtinu ili potonulu stvar naspram slučaja ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba ne javi ili se javi, ali ne želi preuzeti stvar ili se odrekne stvari.

5.5.1.1. Postupak ako se vlasnik podrtine ili potonule stvari ne javi ili se javi, ali ne želi preuzeti stvar

Ako se u roku od 15 dana od objave oglasa vlasnik ili druga ovlaštena osoba ne javi i ne dokaže svoje pravo na potonulu stvar, odnosno podrtinu ili odbije preuzeti stvar, ili namiriti sve razumne troškove i nalazninu, tada izvađena potonula stvar, odnosno podrtina:

a) postaje vlasništvo poštenog nalaznika koji je poduzeo vađenje i kod kojeg se do tada nalazila na čuvanju, osim ako poštenu nalaznik izričito odbije prihvatiti vlasništvo⁸⁵, ili

b) postaje vlasništvo Republike Hrvatske ako je lučka kapetanija poduzela vađenje i stvar se nalazi na čuvanju kod Ministarstva ili ako stvar ima značaj kulturnog dobra.

⁸¹ O vađenju podrtine ili potonule stvari koje poduzima poštenu nalaznik opširnije *infra* t. 5.6.

⁸² Lučka kapetanija smije poduzeti vađenje podrtine ili potonule stvari ako je ovlaštena osoba nepoznata ili je poznata, ali se utvrdi da ona ne namjerava vaditi potonulu stvar ili podrtinu, ili kad bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje (čl. 840.d. st. 1. PZ). Iznimno, oglas se ne objavljuje kada lučka kapetanija poduzima vađenje podrtine, odnosno potonule stvari koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske (arg. PZ, čl. 840.č. st. 1. i 7), s obzirom da u tom slučaju u odnosu na tu stvar više ne postoji ovlaštena osoba već je ona u vlasništvu Republike Hrvatske i prije nego što je izvađena.

⁸³ Kako je već ranije pojašnjeno (vidi *supra*, t. 5.1.) u ovakvom slučaju, nakon objave oglasa o vađenju, ovlaštena osoba nema više prava intervenirati u radove vađenja, prekinuti ih, nastaviti ili preuzeti, već ima pravo samo preuzeti izvađenu stvar uz određene obveze naknade troškova i nalaznine.

⁸⁴ Čl. 840.dž. st. 1., PZ.

⁸⁵ Čl. 840.f. st. 1., PZ. O vađenju koje poduzima poštenu nalaznik opširnije *infra* t. 5.6.

Znači, protekom propisanog roka od 15 dana smatrat će se da vlasnik odnosno ovlaštena osoba ne namjerava preuzeti podrtinu ili potonulu stvar i nastupa zakonska osnova za stjecanje prava vlasništva poštenog nalaznika (ako ne odbije prihvatiti vlasništvo) odnosno Republike Hrvatske. Ako pošteni nalaznik odbije prihvatiti vlasništvo, izvađena stvar, odnosno podrtina postat će vlasništvo Republike Hrvatske i predat će se u posjed Ministarstvu.⁸⁶

Identična posljedica nastupit će i ako se ovlaštena osoba odrekne stvari, tj. podrtina odnosno potonula stvar odmah će postati vlasništvo Republike Hrvatske, neovisno o proteku roka od 15 dana.⁸⁷

5.5.1.2. Postupak ako se vlasnik podrtine ili potonule stvari javi

Ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba javi u roku od 15 dana od objave oglasa, predat će joj se stvar, odnosno podrtina ili iznos dobiven prodajom, čim se od njega naplate svi razumni troškovi u svezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem i prodajom, nagrada poštenom nalazniku (nalaznina) i pristojbe nadležne lučke kapetanije.⁸⁸ Postupak predaje ovlaštenoj osobi izvađene stvari odnosno podrtine ili iznosa dobivenog prodajom te naplate troškova od ovlaštene osobe provodi Ministarstvo.⁸⁹

Ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba javi i udovolji obveznopravnom zahtjevu poštenog nalaznika ili Republike Hrvatske u pogledu naknade svih razumnih troškova i nalaznine, konzekvenca u odnosu na stvarna prava na izvađenoj podrtini odnosno potonuloj stvari je da njezin vlasnik zadržava pravo vlasništva i dobiva stvar u neposredan posjed.⁹⁰

5.5.2. Čuvanje podrtine ili potonule stvari za njezinog vlasnika te poduzimanje razumnih mjera radi očuvanja tih predmeta

Zakonom se propisuje obveza čuvanja izvađene stvari ili podrtine. Tu obvezu ima Ministarstvo ako je vađenje poduzela lučka kapetanija, a ako je vađenje podrtine odnosno potonule stvari poduzeo pošteni nalaznik, pošteni nalaznik je u obvezi čuvati stvar za vlasnika i on osobno odgovara za izvađenu stvar, odnosno podr-

⁸⁶ Čl. 480.f. st. 2., PZ. U takvom se slučaju poštenom nalazniku na teret državnog proračuna naknađuju svi razumni troškovi koje je imao u vezi s vađenjem, čuvanjem, prodajom te mu se isplaćuje nalaznina. O troškovima koji se naknađuju opširnije infra t. 5.5.5.

⁸⁷ Čl. 840.d. st. 4., čl. 840.f., PZ.

⁸⁸ Čl. 840.d. st. 1., PZ.

⁸⁹ Čl. 840.d. st. 3., PZ.

⁹⁰ O predaji stvari i naplati troškova opširnije infra t. 5.5.3. i 5.5.5.

tinu. Obveza čuvanja izvađene podrtine odnosno potonule stvari podrazumijeva dužnost poduzimanja svih mjera radi očuvanja tih predmeta.⁹¹

PZ-om je posebno propisano da Ministarstvo, odnosno poštteni nalaznik imaju pravo na naknadu troškova u svezi s čuvanjem izvađene stvari. Ovlaštena osoba u obvezi je uz ostale troškove, platiti Ministarstvu, odnosno poštenom nalazniku punu naknadu za razumne troškove u svezi sa čuvanjem podrtine i potonule stvari.⁹²

5.5.3. Predaja stvari ili iznosa dobivenog prodajom

Ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba javi u roku od 15 dana od dana objave oglasa, kojim Ministarstvo poziva vlasnika ili drugu ovlaštenu osobu da preuzme stvar, predat će joj se stvar, odnosno podrtina.⁹³ Međutim, prije preuzimanja stvari dužan je namiriti sve tražbine nastale u svezi s vađenjem i čuvanjem podrtine ili potonule stvari. Troškovi koji se priznaju na temelju zakona jesu: svi razumni troškovi u svezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem i prodajom. Uz to, poštteni nalaznik ima pravo na nagradu (nalazninu) i naknadu za plaćene pristojbe nadležnoj lučkoj kapetaniji.⁹⁴

U sumnji kojoj od više osoba treba predati izvađenu potonulu stvar, odnosno podrtinu, ako okolnosti ne upućuju na koju drugu osobu, prednost ima ona koja ju je izgubila iz neposrednog posjeda.⁹⁵

PZ-om su propisana posebna pravila koja se primjenjuju na predaju iznosa dobivenog prodajom. Ako je izvađena podrtina odnosno potonula stvar podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti, potonula stvar odnosno podrtina može se odmah prodati.⁹⁶ U ovom slučaju radi se o prodaji izvađene stvari prije isteka roka od petnaest dana od dana objave oglasa zbog toga što je stvar podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti. Izvađena stvar prodaje se na javnoj dražbi, a postupak prodaje provodi Ministarstvo. Dobiveni novac po odbitku troškova prodaje polaže se kod mjesno nadležnog trgovačkog suda, o čemu Ministarstvo objavljuje oglas

⁹¹ Čl. 840.dž. st. 2. i 3., PZ.

⁹² Čl. 840.e. st. 1., PZ. O naplati troškova opširnije *infra* t. 5.5.5.

⁹³ Čl. 840.d. st. 1., PZ.

⁹⁴ Čl. 840.d. st. 1., PZ. O naplati troškova *infra* t. 5.5.5.

⁹⁵ Čl. 840.d. st. 2., PZ. Neposredan posjed je onaj što ga posjednik ima glede određene stvari time što na njoj neposredno i vanjski vidljivo izvršava svoju faktičnu vlast a) osobno ili b) posredovanjem pomoćnika u posjedovanju. Neposredan posjed definira čl. 10. st. 2., ZV.

⁹⁶ Čl. 840.dž. st. 4., PZ.

u Narodnim novinama.⁹⁷ Vlasniku se ostavlja rok od 3 mjeseca od objave oglasa da se javi i dokaže svoje pravo na potonulu stvar odnosno podrtinu i namiri sve razumne troškove, pristojbe i nalazninu.⁹⁸

Znači, ako se vlasnik ili ovlaštena osoba javi, predat će joj se iznos dobiven prodajom, međutim kao i u slučaju predaje stvari čim se od nje naplate troškovi, pristojbe i nalaznina. Ako se vlasnik ne javi i ne dokaže svoje pravo na potonuloj stvari odnosno podrtini ili odbije namiriti sve razumne troškove, pristojbe i nalazninu u roku od 3 mjeseca, iz iznosa položenog na sudu namiruju se svi razumni troškovi koje su Ministarstvo ili poštenu nalaznik imali, kao i pristojbe lučke kapetanije, a višak iznosa predaje se poštenom nalazniku, odnosno ako je lučka kapetanija poduzela vađenje, višak iznosa ostaje u korist državnog proračuna.⁹⁹

5.5.4. Prodaja izvađene podrtine odnosno potonule stvari na javnoj dražbi

Izvađena podrtina ili potonula stvar može se prodati na javnoj dražbi u dva slučaja:

- a) ako je Republika Hrvatska postala vlasnik podrtine odnosno potonule stvari ili
- b) ako je podrtina ili potonula stvar podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti.

5.5.4.1. Prodaja stvari koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske

Onu podrtinu ili potonulu stvar koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske temeljem čl. 840.č PZ-a, tj. protekom zakonskog roka od 2 godine od potonuća odnosno nasukanja, nadležna lučka kapetanija može izvaditi.¹⁰⁰ Nakon što je podrtina ili potonula stvar izvađena Ministarstvo ju može prodati na javnoj dražbi. Iz iznosa postignutog prodajom namiruju se svi razumni troškovi i pristojbe¹⁰¹ u vezi s vađenjem, oglašavanjem, čuvanjem i prodajom. Mogući višak toga iznosa koji ostane nakon odbitka troškova i pristojbi ostaje u korist državnog proračuna.¹⁰²

⁹⁷ Čl. 840.dž. st. 4., PZ.

⁹⁸ Čl. 840.f. st. 4., PZ.

⁹⁹ Čl. 840.f. st. 4., PZ; o prodaji stvari koja je podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje i održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti opširnije supra t. 5.5.4.2.

¹⁰⁰ Čl. 840.č. st. 7., PZ.

¹⁰¹ Očitom omaškom u čl. 840.č. st. 7. PZ, navodi se pristojbe: "... iz iznosa postignutog prodajom namiriti sve razumne troškove i pristojbe u vezi s vađenjem..." (označile autorice). U slučaju kada nadležna lučka kapetanija vadi podrtinu odnosno potonulu stvar koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske, lučka kapetanija ne plaća pristojbe u postupku vađenja podrtine odnosno potonule stvari, pa se u tom slučaju iz iznosa postignutog prodajom ne namiruju troškovi pristojbi jer one nisu ni plaćene.

¹⁰² Čl. 840.č. st. 7., PZ.

Ovdje je korisno napomenuti da je u vrijeme pisanja ovog rada u tijeku postupak izmjena i dopuna PZ-a, u okviru kojega se na Stručnom povjerenstvu Ministarstva mora, prometa i veza za izradu Nacrta prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika predlaže ukidanje citirane odredbe čl. 840.č PZ-a o prelasku vlasništva *ex lege* na Republiku Hrvatsku protekom zakonskog roka od 2 godine od potonuća odnosno nasukanja podrtine odnosno potonule stvari. Argumenti u korist ovog prijedloga su da se time izbjegava rizik odgovornosti države kao vlasnika podrtine ili potonule stvari, a koji potencijalno proizlazi iz PZ, čl. 840.c po kojem je vlasnik u obvezi izvaditi ili ukloniti podrtinu odnosno potonulu stvar o vlastitom trošku i odgovoran je za štetu koja trećim osobama nastane u vezi s podrtinom odnosno potonulom stvari. Premda sam izričaj citiranog članka upućuje na zaključak da se ova odredba ne odnosi na državu koja *ex lege* stečne vlasništvo po PZ, čl. 840.č, već na originalnog vlasnika, ipak postoji određena pravna nesigurnost i mogućnost isticanja suprotnog argumenta. Nadalje, prelazak vlasništva na državu djeluje demotivirajuće za vlasnike i druge ovlaštene osobe u pogledu podrtina i potonulih stvari koje nemaju znatniju preostalu tržišnu vrijednost. S druge strane, PZ ovlašćuje nadležnu lučku kapetaniju da poduzme vađenje kada nema namjere vađenja na strani ovlaštene osobe ili poštenog nalaznika, što je detaljno uređeno u čl. 840.d – 840.f, i za takvo ovlaštenje nije potrebno stjecanje vlasništva na strani države, već je dostatna pasivnost ovlaštene osobe i protek zakonskih rokova. Ističe se da je time dovoljno uređena mogućnost vađenja intervencijom nadležne lučke kapetanije, kada ona procijeni da je to potrebno iz bilo kojeg razloga. Treba imati u vidu da se ovdje radi o “dobrovoljnom” vađenju, nema elementa opasnosti. Ako se ustanovi opasnost koju predstavlja sama podrtina ili potonula stvar u smislu PZ, čl. 840.a, st. 4. i 5., onda se primjenjuju odredbe o obveznom uklanjanju (PZ, čl. 840.j et seq). Ipak, opredijeli li se Zakonodavac za ovakav prijedlog, ipak ostaje mogućnost prelaska vlasništva nad izvađenom stvari na državu, u kojem slučaju je potrebno *de lege ferenda*:

- brisati PZ, čl. 840.č, st. 1., 6. i 7.
- PZ, čl. 840.d, st. 4. izmijeniti tako da glasi: “Ako se ne može utvrditi vrijeme potonuća ili nasukanja u svrhu utvrđivanja roka iz stavka 2. ovoga članka, *predmnijeva se da su plovni ili plutajući objekt, zrakoplov ili njihovi dijelovi, teret i druge stvari koje su se na njima nalazile potonuli, odnosno nasukali se sutradan nakon primitka posljednje vijesti o plovnom objektu ili zrakoplovu, a ostali predmeti onoga dana kad je utvrđeno mjesto gdje je predmet potonuo ili se nasukao.*”
- PZ, čl. 840.f, st. 3. izmijeniti tako da glasi: U slučajevima iz stavka 1. točke b), te stavka 2 ovoga članka, *tako stečena imovina Republike Hrvatske povjerava se na upravljanje i raspolaganje Ministarstvu. Ministarstvo može izvađenu podrtinu, odnosno potonulu stvar koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske prodati*

na javnoj dražbi pa iz iznosa postignutog prodajom namiriti sve razumne troškove, pristojbe i nalazninu u vezi s vađenjem, oglašavanjem, čuvanjem i prodajom. Mogući višak toga iznosa koji ostane nakon odbitka troškova, pristojbi i nalaznine ostaje u korist državnog proračuna.

Podrtina ili potonula stvar može postati vlasništvom Republike Hrvatske temeljem čl. 840.f st. 1. t. b. PZ-a, tj. protekom roka od 15 dana od objave oglasa o vađenju ako se nalazi na čuvanju kod Ministarstva, što znači da je lučka kapetanija poduzela vađenje¹⁰³, ili ako stvar ima značaj kulturnog dobra. Slično tome, podrtina ili potonula stvar može postati vlasništvom Republike Hrvatske i neovisno o proteku roka od 15 dana ako se stvar nalazi na čuvanju kod Ministarstva, tj. ako je vađenje poduzela lučka kapetanija, a vlasnik odnosno ovlaštena osoba se izričito odrekla stvari.¹⁰⁴ U takvim slučajevima Ministarstvo može podrtinu ili potonulu stvar koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske, a nema značaj kulturnog dobra, prodati na javnoj dražbi pa iz iznosa postignutog prodajom namiriti sve razumne troškove¹⁰⁵ u vezi s vađenjem, oglašavanjem, čuvanjem i prodajom. Mogući višak toga iznosa koji ostane nakon odbitka troškova ostaje u korist državnog proračuna.¹⁰⁶ Proizlazi da u slučaju kada je iznos dobiven prodajom manji od ukupnih troškova u vezi s vađenjem, taj manjak predstavlja financijski rizik za Republiku Hrvatsku koji ona ne može potraživati ni od poznatog joj i dostupnog vlasnika podrtine ili potonule stvari, odnosno od druge ovlaštene osobe, budući da se temeljem čl. 840.d st. 4. PZ-a ovlaštena osoba može osloboditi svoje obveze plaćanja troškova, pristojbi i nalaznine ako se odrekne stvari.¹⁰⁷ Stoga je na nadležnoj lučkoj kapetaniji da procijeni je li u ovakvim slučajevima uopće komercijalno isplativo ili opravdano poduzimati vađenje. Iznimno, takva procjena financijske opravdanosti neće biti relevantna za odluku o daljnjem postupanju u slučajevima kada podrtina ili potonula stvar a) ima značaj kulturnog dobra ili b) predstavlja opasnost u smislu čl. 840.a st. 4. PZ-a podrazumijevajući primjenu odredbi o obveznom uklanjanju (PZ, čl. 840.j et seq.).

¹⁰³ Čl. 840.dž st. 3., PZ.

¹⁰⁴ Čl. 840.d st. 4. u vezi s čl. 840.f, PZ.

¹⁰⁵ S obzirom da je vađenje poduzela sama lučka kapetanija onda nema obveze plaćanja pristojbi, pa se ovdje pozivamo na jednaku primjedbu kao u bilješki br. 101.

¹⁰⁶ Čl. 840.f st. 3. i čl. 840.č st. 7., PZ.

¹⁰⁷ Arg. čl. 840.d PZ-a. Ovdje pojam ovlaštena osoba valja tumačiti tako da obuhvaća i vlasnika, s obzirom da se odredba ovog stavka treba tumačiti u kontekstu cjelovitog čl. 840.d PZ-a koji u st. 1. polazi od odredbe da će se **vlasniku ili drugoj ovlaštenoj osobi** koja se javi u roku od 15 dana od objave oglasa izvađena stvar, odnosno iznos dobiven prodajom predati odmah po naplati svih razumnih troškova u vezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem, prodajom itd. Ujedno, i sama zakonska definicija ovlaštene osobe u čl. 840.a st. 8. PZ-a obuhvaća i pojam vlasnika.

Konačno, podrtina ili potonula stvar može postati vlasništvom Republike Hrvatske temeljem čl. 840.f st. 2. PZ-a, tj. ako je vađenje poduzeo poštteni nalaznik koji je izričito odbio prihvatiti vlasništvo izvađene stvari (čl. 840.f. st. 1. t. a. PZ-a) te je stvar predana u posjed Ministarstvu. U takvom se slučaju poštenom nalazniku na teret državnog proračuna naknađuju svi razumni troškovi koje je imao u svezi s vađenjem, čuvanjem i prodajom podrtine odnosno potonule stvari, te mu se isplaćuje i nalaznina.¹⁰⁸ Nadalje, Ministarstvo može takvu podrtinu ili potonulu stvar koja je postala vlasništvo Republike Hrvatske prodati na javnoj dražbi pa iz iznosa postignutog prodajom namiriti sve razumne troškove i pristojbe u vezi s vađenjem, oglašavanjem, čuvanjem i prodajom, tj. u ovom slučaju to su svi izdaci iz državnog proračuna učinjeni sukladno čl. 840.f st. 2. PZ-a u korist poštenog nalaznika koji je poduzeo vađenje, ali je izričito odbio prihvatiti vlasništvo na izvađenoj stvari. Mogući višak toga iznosa koji ostane nakon odbitka tako učinjenih izdataka u korist poštenog nalaznika ostaje u korist državnog proračuna.¹⁰⁹ Postavlja se pitanje, što ako troškovi u vezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem zajedno s pristojbama i nalazninom premašuju iznos dobiven prodajom? Iz odredbi PZ-a proizlazi da bi u opisanom slučaju, kada poštteni nalaznik poduzima vađenje, taj višak iznosa predstavljao financijski rizik Republike Hrvatske, budući da se a) poštteni nalaznik može odreći prava na vlasništvo izvađene stvari, a to će u praksi uvijek učiniti ako procijeni da mu nije ekonomično zadržati stvar ili ju prodati, i b) temeljem čl. 840.f. st. 2. PZ-a svi razumni troškovi, pristojbe i nalaznina moraju platiti poštenom nalazniku na teret državnog proračuna. Nadležna lučka kapetanija stoga treba imati na umu i voditi računa o ovom potencijalnom financijskom riziku kada odlučuje o tome hoće li poštenom nalazniku uopće izdati odobrenje za vađenje.

5.5.4.2. Prodaja stvari koja je podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje i održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti

Kada je vađenje poduzela lučka kapetanija ili poštteni nalaznik, a izvađena potonula stvar ili podrtina je podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti, ona se može odmah prodati na javnoj dražbi.¹¹⁰ Ovisno o tome tko je stvar izvadio i kod koga je na čuvanju, takvu podrtinu ili potonulu stvar na javnoj dražbi prodaje Ministarstvo

¹⁰⁸ Čl. 840.f. st. 2., PZ. Napominjemo da bi poštteni nalaznik u ovom slučaju u okviru prava na naknadu razumnih troškova imao pravo i na naknadu troškova pristojbi premda se riječ "pristojbe" očitom omaškom u redakciji zakonskog teksta odredbe čl. 840.f. st. 2. PZ-a ne spominje. Radi se o slučaju kada poštteni nalaznik poduzima vađenje, pa je sigurno u upravnom postupku vađenja imao trošak administrativne pristojbe, a na čiju naknadu bi u opisanom slučaju imao pravo.

¹⁰⁹ Čl. 840.f st. 3. uz odgovarajuću primjenu čl. 840.č st. 7.

¹¹⁰ Čl. 840.dž. st. 4., PZ.

odnosno poštenu nalaznik. Dobiveni novac po odbitku troškova prodaje položiti će se kod mjesno nadležnog trgovačkog suda, o čemu će Ministarstvo objaviti oglas u "Narodnim novinama".¹¹¹

U opisanom slučaju vlasnik ili druga ovlaštena osoba imaju rok od 15 dana računajući od dana objave oglasa o vađenju koje poduzima lučka kapetanija ili poštenu nalaznik¹¹² da se jave radi potraživanja iznosa postignutog prodajom na javnoj dražbi i položenog na sudu. Ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba javi u propisanom 15-dnevnom roku, predat će joj se iznos dobiven prodajom, međutim kao i u slučaju predaje stvari, do predaje iznosa će doći tek pošto se od te osobe naplate svi razumni troškovi, pristojbe i nalaznina.¹¹³ Postavlja se pitanje odgovara li vlasnik ili druga ovlaštena osoba koja se javila u propisanom roku radi potraživanja položenog iznosa za eventualni višak ukupnog iznosa svih razumnih troškova, pristojbi i nalaznine u slučaju kad iznos postignut prodajom na javnoj dražbi i položen na sudu nije dovoljan da pokrije sve navedene stavke duga? Smatramo da iz važećeg zakonskog teksta proizlazi da takva odgovornost postoji, osobito zbog sadržaja odredbe čl. 840.đ st. 1. PZ-a koja u ovdje relevantnom dijelu glasi: "Ako se vlasnik ili druga

¹¹¹ Smatramo da bi zbog dosljednosti bilo poželjno da se de lege ferenda ovaj oglas, osim u "Narodnim novinama", objavljuje i na internetskim stranicama Ministarstva, kao kad je riječ o oglasu o vađenju koje poduzima lučka kapetanija ili poštenu nalaznik (PZ, čl. 840.dž st. 1.). Dok je svrha oglasa o vađenju da se vlasnika odnosno ovlaštenu osobu obavijesti o poduzimanju vađenja i da mu se ostavi rok od 15 dana da preuzme stvar, svrha ovog oglasa je da se vlasnika odnosno ovlaštenu osobu obavijesti o hitnoj prodaji podrtine ili potonule stvari i prije isteka 15-dnevnog roka od objave oglasa o vađenju, koji rok bi inače bio na raspolaganju vlasniku odnosno ovlaštenoj osobi da se javi za preuzimanje stvari, te o sudskom pologu iznosa postignutog prodajom. Ovakvo će vlasniku ili drugoj ovlaštenoj osobi biti na raspolaganju rok od 3 mjeseca od objave oglasa o vađenju iz čl. 840.dž st. 1. da se javi, dokaže svoje pravo na potonulu stvar odnosno podrtinu i namiri sve razumne troškove, pristojbe i nalazninu te potražuje iznos postignut prodajom položen na sudu. Iz samog teksta zakona nije jasno koji bi bio sadržaj oglasa o javnoj dražbi i sudskom pologu. Da li se njime najavljuje javna dražba koja će se tek održati, ili se oglašava činjenica da je javna dražba već provedena i da je iznos postignut prodajom položen kod točno određenog nadležnog suda. U potonjem slučaju, pitanje je treba li u tom oglasu biti naveden točan iznos položen na sudu ili samo opća konstatacija da je iznos dobiven prodajom položen kod određenog suda. Po prirodi stvari, logično je zaključiti da će javnoj dražbi prethoditi poseban oglas o njenom provođenju kojim se ponuditelji pozivaju na kupnju konkretne podrtine ili potonule stvari. Stoga smatramo da je ovdje riječ o posebnom oglasu koji se objavljuje tek pošto je provedena javna dražba, a zbog transparentnosti i same svrhe oglasa (obavijest vlasniku ili drugoj ovlaštenoj osobi u svrhu ostvarivanja njezina prava na potraživanje iznosa dobivenog prodajom) on bi trebao sadržavati i točan iznos postignut prodajom položen na točno određenom sudu. U prilog takvom tumačenju ide i tekst odredbe čl. 171. st. 13. PZ-a o javnoj dražbi i sudskom pologu iznosa dobivenog prodajom uklonjenog podstandardnog broda, s obzirom da je upravo ta odredba poslužila kao uzor za ovdje analiziranu odredbu čl. 840.dž st. 4. PZ-a. Čl. 171. st. 13. PZ-a glasi: "Ako su uklanjanjem broda u smislu stavaka 8. i 9. ovoga članka ostvarena određena novčana sredstva, ona će se iskoristiti za podmirenje razumnih troškova vezanih uz uklanjanje, dok će se možebitni ostatak sredstava deponirati kod teritorijalno nadležnog trgovačkog suda na ime vlasnika broda, o čemu će Ministarstvo objaviti oglas u "Narodnim novinama."

¹¹² Rok iz čl. 840.dž st. 1., PZ.

¹¹³ Čl. 840.đ st. 1., PZ. O postupku predaje opširnije supra 5.5.3.

ovlaštena osoba javi u roku od 15 dana od objave oglasa iz članka 840.dž stavka 1. ovoga Zakonika, predat će joj se [...] iznos dobiven prodajom, **čim se od nje naplate svi**¹¹⁴ razumni troškovi u svezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem i prodajom, nagrada poštenom nalazniku (nalaznina) i pristojbe nadležne lučke kapetanije.”

S obzirom da na temelju samog oglasa predviđenog u čl. 840.dž st. 4. PZ-a neće biti moguće utvrditi visinu razumnih troškova, pristojbi i nalaznine koja tereti vlasnika ili drugu ovlaštenu osobu, ta osoba neće biti sigurna isplati li joj se javiti u propisanom roku i potraživati iznos položen na sudu jer bi javljajući se na oglas mogla riskirati potencijalni višak odgovornosti ako položeni iznos nije dovoljan da pokrije sve njene dužove prema Državi ili poštenom nalazniku. Stoga ta osoba treba sama procijeniti isplati li joj se potraživati iznos postignut prodajom, i to na bazi poznatih joj podataka, kao što su informacije iz oglasa o vađenju (lokacija i svojstva podrtine ili potonule stvari, nautičko-tehnički uvjeti vađenja, rok za početak i završetak izvođenja radova¹¹⁵), informacije koje su joj poznate o njenoj stvari (vrijednost, starost, osobine, fizičko stanje stvari, itd.), podaci iz oglasa o sudskom pologu¹¹⁶ (iznos pologa, mjesno nadležni sud). Treba imati u vidu da ta osoba ima pravo osporavati razumnost troškova i visinu nalaznine koja se od nje potražuje u parničnom postupku pred nadležnim sudom, odnosno može tražiti i naknadu štete zbog nerazumnih troškova ili neprimjereno provedenog vađenja.

U analiziranim odredbama prepoznamo i potencijalni problem. Naime, moguće je zamisliti situaciju u kojoj će vlasnik ili druga ovlaštena osoba prikriti taj svoj interes u podrtini ili potonuloj stvari, te se neće javiti na oglasu o vađenju i o sudskom pologu, već će se pojaviti kao ponuditelj na javnoj dražbi i tako kupiti i pridobiti stvar u posjed po relativno niskoj cijeni, svakako manjoj od ukupnih troškova poduzetog vađenja, pristojbi i nalaznine. Imajući navedeni rizik u vidu, u postupku javne dražbe treba se voditi računa da se država zaštititi od takvih nepoštenih ponuditelja i s druge strane maksimalno onemogućiti zlouporabe od strane javnih službenika. Navedeno se može postići strogo provjerom identiteta ponuditelja na javnoj dražbi i njihove eventualne povezanosti s imovinskim interesima na predmetu vađenja, tj. prodaje.

Ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba ne javi i ne dokaže svoje pravo na potonulu stvar odnosno podrtinu ili odbije namiriti sve razumne troškove, pristojbe i nalazninu, primijenit će se sljedeće:

a) iz iznosa položenog na sudu namirit će se pristojbe lučke kapetanije te svi razumni troškovi koje su Ministarstvo i poštenu nalaznik poduzeli u vezi s vađenjem, oglašavanjem, čuvanjem i prodajom potonule stvari, odnosno podrtine,

¹¹⁴ Naglasak dodale autorice.

¹¹⁵ Čl. 840.dž st. 1. i čl. 840.č st. 3. i 4., PZ.

¹¹⁶ Čl. 840.dž st. 4., PZ.

b) višak iznosa koji ostane nakon odbitka troškova i pristojbi predat će se poštenom nalazniku koji je izvadio podrtinu, odnosno potonulu stvar,

c) ako je vađenje poduzela nadležna lučka kapetanija, višak iznosa koji ostane nakon odbitka troškova i pristojbi¹¹⁷ ostaje u korist državnog proračuna.¹¹⁸

Svrha ovih odredbi je da se iskoristi preostala vrijednost izvađene stvari na način da se njezinom prodajom na javnoj dražbi onemogući njezino propadanje te pribavi određeni novčani iznos. Prodaja stvari koja je podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje i održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti poduzima se u korist njezinog vlasnika, pod pretpostavkom da će se javiti i preuzeti iznos ostvaren prodajom, odnosno u interesu poštenog nalaznika koji poduzimanjem vađenja ostvaruje pravo na naknadu svih razumnih troškova u svezi s vađenjem, oglašavanjem, prodajom, a oni se u ovom slučaju namiruju iz iznosa postignutog prodajom na javnoj dražbi položenog na sudu. Uz to, poštenu nalaznik ostvaruje pravo na višak iznosa koji ostane nakon odbitka troškova i pristojbi, ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba ne javi u propisanom roku.

5.5.5. *Naplata troškova*

Postupak naplate troškova u vezi s vađenjem podrtine i potonule stvari koje su poduzeli lučka kapetanija ili poštenu nalaznik provodi Ministarstvo. Tražbine se namiruju poštenom nalazniku ili Republici Hrvatskoj, ovisno o tome je li vađenje poduzeo poštenu nalaznik ili lučka kapetanija. Obveznopravni zahtjev naknade troškova vađenja obuhvaća: punu naknadu za sve razumne troškove u vezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem i prodajom. Uz to, poštenom nalazniku naknađuju se i troškovi pristojbi lučkoj kapetaniji i nalaznina.¹¹⁹

Ovlaštena osoba može se osloboditi svoje obveze plaćanja troškova, pristojbi i nalaznine tako da se odrekne stvari.¹²⁰ U tom slučaju, kao što je već ranije navedeno, izvađena potonula stvar ili podrtina odmah postaje vlasništvo poštenog nalaznika kod kojeg se do tad nalazila na čuvanju, osim ako poštenu nalaznik izričito ne odbije prihvatiti vlasništvo, odnosno ona postaje vlasništvo Republike Hrvatske ukoliko se nalazi na čuvanju kod Ministarstva. Ako poštenu nalaznik odbije prihvatiti vlasništvo, izvađena stvar postat će vlasništvo Republike Hrvatske i predati se u posjed Ministarstvu.¹²¹

¹¹⁷ Očitom omaškom u redakciji zakonskog teksta u čl. 840.f. st. 4. al. c) PZ navodi se riječ "pristojbi". Ako je vađenje poduzela lučka kapetanija ona ne plaća pristojbe u upravnom postupku koji provodi, pa se trošak pristojbi u ovom slučaju ne naknađuje i ne odbija od iznosa postignutog prodajom, jer toga troška nema. Vidi jednaku primjedbu u bilj. br. 101 i 105.

¹¹⁸ Čl. 840.f st. 4., PZ.

¹¹⁹ Čl. 840.d. st. 1., PZ.

¹²⁰ Čl. 840.d st. 4., PZ.

¹²¹ Čl. 840.f st. 1. i 2., PZ.

Ovlaštena osoba odreknuće od vlasništva iskazuje Ministarstvu. Ono će se pre-sumirati ako je protekao rok od 15 dana od objave oglasa o vađenju iz čl. 840.dž st. 1., a vlasnik odnosno ovlaštena osoba se nije javila i nije dokazala svoje pravo na potonuloj stvari, odnosno podrtini ili ako je odbila preuzeti stvar, ili namiriti sve razumne troškove i nalazninu. Tada izvađena stvar ili podrtina na temelju zakona postaje vlasništvo poštenog nalaznika odnosno Republike Hrvatske, ovisno o tome tko je poduzeo vađenje i kod koga se stvar nalazi na čuvanju (čl. 840.f. st. 1. PZ).¹²²

U pogledu odgovora na pitanje kome se troškovi naknađuju te u kojem slučaju ih plaća ovlaštena osoba, a u kojem se naknađuju iz državnog proračuna odnosno iz iznosa postignutog prodajom stvari na javnoj dražbi, u PZ-u je uređen postupak i propisane su pravne posljedice za nekoliko mogućih situacija:

a) Ako je vađenje poduzeo pošteni nalaznik, a ovlaštena osoba se javi i želi preuzeti svoju stvar, ovlaštena osoba je dužna poštenom nalazniku platiti punu naknadu za razumne troškove koje je on imao u svezi s vađenjem, čuvanjem i pristojbe nadležne lučke kapetanije te nalazninu.¹²³

b) Ako je vađenje poduzeo pošteni nalaznik, a ovlaštena osoba se ne javi ili odbije namiriti sve razumne troškove i nalazninu, a pošteni nalaznik izričito ne odbije prihvatiti vlasništvo, točnije primjenom odredbe čl. 840.f st. 1. PZ-a pošteni nalaznik postane vlasnik izvađenih stvari, on neće imati pravo na naknadu nikakvih troškova. Primjenom pravila građanskog prava on može prodati stvar i namiriti svoje troškove ili zadržati izvađenu stvar u vlasništvu, u kojem slučaju će njegov interes zbog kojeg se uključio u postupak vađenja biti stjecanje prava vlasništva na izvađenoj podrtini ili potonuloj stvari, njezino korištenje i eventualno daljnje raspolaganje temeljem bilo kojeg pravnog posla uređenog građanskim pravom.

c) Ako je vađenje poduzeo pošteni nalaznik, te se ovlaštena osoba ne javi i ne dokaže svoje pravo na izvađenu stvar, ili odbije preuzeti stvar ili namiriti nalazniku sve razumne troškove i nalazninu, a pošteni nalaznik odbije prihvatiti vlasništvo izvađene stvari, izvađena potonula stvar, odnosno podrtina postat će vlasništvo Republike Hrvatske i predati se u posjed Ministarstvu. Isto tako, ako je vađenje poduzeo pošteni nalaznik, a stvar ima obilježja kulturnog dobra, izvađena stvar postat će vlasništvo Republike Hrvatske. Poštenom nalazniku na teret državnog proračuna naknađuju se svi razumni troškovi koje je imao u vezi s vađenjem i čuvanjem te mu se isplaćuje i nalaznina.¹²⁴

¹²² Opširnije o stvarnopravnim i obveznopravnim učincima u odnosu na podrtine odnosno potonule stvari i postupku s njima ako se vlasnik ne javi, opširnije supra 5.5.1.1.

¹²³ Čl. 840.e st. 1. i čl. 840.dž st. 1., PZ. Ovdje se radi o slučaju preuzimanja stvari, pa pošteni nalaznik neće imati pravo na naknadu troškova oglašavanja i prodaje na javnoj dražbi jer ti troškovi nisu ni nastali.

¹²⁴ Čl. 840.f st. 1. i 2., PZ.

d) Ako je temeljem ovlaštenja iz čl. 840.d. st. 1. PZ-a, lučka kapetanija poduzela vađenje,¹²⁵ a vlasnik odnosno druga ovlaštena osoba se ipak javi u roku od 15 dana od objave oglasa o vađenju iz čl. 840.dž st. 1. PZ-a i želi preuzeti svoju stvar, ovlaštena osoba dužna je naknaditi lučkoj kapetaniji sve razumne troškove u svezi s vađenjem i čuvanjem.¹²⁶

e) Ako je vađenje poduzela lučka kapetanija temeljem ovlaštenja iz čl. 840.d. st. 1. PZ-a, a vlasnik se ne javi ni u roku od 15 dana od objave oglasa o vađenju, izvađena stvar postaje vlasništvo Republike Hrvatske. Ministarstvo takvu stvar može prodati na javnoj dražbi pa iz iznosa postignutog prodajom namiriti sve razumne troškove u vezi s vađenjem i čuvanjem, oglašavanjem i prodajom. Mogući višak toga iznosa koji ostane nakon odbitka troškova ostaje u korist državnog proračuna.¹²⁷

f) Ako je podrtinu odnosno potonulu stvar izvadio poštenu nalaznik ili lučka kapetanija, pa je ona prodana na javnoj dražbi prije isteka roka od 15 dana od dana objave oglasa o vađenju iz čl. 840.dž st. 1. PZ-a zbog toga što je podložna propadanju ili su za njezino čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti, te je iznos ostvaren prodajom na javnoj dražbi položen u sudu, a vlasnik se ne javi i ne dokaže svoje pravo na potonuloj stvari odnosno podrtini ili odbije namiriti troškove, pristojbe i nalazninu u roku od 3 mjeseca od objave oglasa o vađenju, iz iznosa položenog na sudu namirit će se pristojbe lučke kapetanije te svi razumni troškovi koje su Ministarstvo i poštenu nalaznik poduzeli u vezi s vađenjem, oglašavanjem, čuvanjem i prodajom potonule stvari, odnosno podrtine.¹²⁸ Znači, u ovom slučaju izvađenu stvar je na javnoj dražbi prodao poštenu nalaznik ili Ministarstvo, ovisno o tome tko je poduzeo vađenje, pa se njihovi troškovi namiruju iz prodajne cijene stvari prodane na javnoj dražbi, točnije iznosa postignutog prodajom koji je položen na sudu. Eventualni višak iznosa položenog na sudu koji ostane nakon odbitka troškova i pristojbi predat će se poštenom nalazniku, odnosno ostat će u korist državnog proračuna, ovisno o tome je li vađenje poduzeo poštenu nalaznik ili lučka kapetanija.¹²⁹

g) Ako je poštenu nalaznik poduzeo vađenje, a stvar je hitno prodana na javnoj dražbi zbog toga što je podložna propadanju ili su za njezino čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti, te se vlasnik ili druga ovlaštena osoba javi u zakonskom roku radi preuzimanja iznosa postignutog prodajom

¹²⁵ Radi se o slučaju ako je ovlaštena osoba nepoznata ili je poznata, ali se utvrdi da ona ne namjerava vaditi potonulu stvar ili podrtinu, ili kad bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje.

¹²⁶ Čl. 840.d st. 1. PZ. Ovdje se radi o preuzimanju stvari pa ne dolazi u obzir naknada za troškove oglašavanja i prodaje te pristojbe lučke kapetanije jer lučka kapetanija u postupku ne plaća pristojbe.

¹²⁷ Čl. 840.č st. 7., PZ.

¹²⁸ Čl. 840.f st. 4., PZ.

¹²⁹ Čl. 840.f st. 4. t. b) i c), PZ.

položenog na sudu, ta je osoba dužna prije preuzimanja iznosa dobivenog prodajom podmiriti sve razumne troškove i pristojbe u svezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem i prodajom te nalazninu.¹³⁰ Ista pravila primjenjuju se i ako je lučka kapetanija poduzela vađenje, a stvar je hitno prodana na javnoj dražbi te se vlasnik odnosno druga ovlaštena osoba javi i želi preuzeti iznos dobiven prodajom. Vlasnik odnosno druga ovlaštena osoba dužan je namiriti sve razumne troškove koje je u svezi s vađenjem, čuvanjem, oglašavanjem i prodajom imala lučka kapetanija odnosno Ministarstvo. Ne nadoknađuju se jedino troškovi pristojbi lučkoj kapetanije jer ti troškovi nisu ni nastali, kao ni nalaznina jer bi na nju imao pravo samo poštenu nalaznik.

5.6. Posebno o postupku vađenja podrtine ili potonule stvari koje poduzima poštenu nalaznik

Institut nalaza stvari u moru uveden je u PZ po uzoru na ZV. Razlika u odnosu na pravno uređenje ZV-a jest u tome da su institutom nalaza stvari u moru, koji uređuje PZ obuhvaćene sve podrtine i potonule stvari i to one koje su napuštene, ili izgubljene, ili im je vlasnik nepoznat, ili ih ovlaštena osoba ne namjerava vaditi. Za razliku od toga, odredbama ZV-a, odvojeno je uređeno stjecanje prava vlasništva na ničijim i napuštenim stvarima, a posebno na izgubljenim stvarima i nađenom blagu.¹³¹

PZ iscrpno uređuje postupak vađenja kada ga poduzima poštenu nalaznik, tada se primjenjuju odredbe čl. 840.č st. 2. do 9. PZ-a. Poštenu nalaznik dužan je podnijeti zahtjev kojim traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari, a u zahtjevu mora navesti sve podatke propisane čl. 840.č. st. 3. PZ-om.¹³² Lučka kapetanija će rješenjem odlučiti o zahtjevu poštenog nalaznika. Odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari koja je od vojnog značaja ili koja ima obilježja kulturnog dobra lučka kapetanija daje uz prethodnu suglasnost ministarstva nadležnog za poslove obrane ili ministarstva nadležnog za poslove kulture. Protiv rješenja kojim se daje ili uskraćuje odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari poštenu nalaznik ima pravo žalbe, osim protiv rješenja kojim se daje ili uskraćuje odobrenje za vađenje stvari koja ima vojni značaj ili obilježja

¹³⁰ Čl. 840.đ st. 1., PZ.

¹³¹ Prema općem stvarnopravnom uređenju na ničije i napuštene stvari primjenjuju se pravila o derekiciji pokretnih stvari i njihovoj okupaciji, znači pravila o stjecanju prava vlasništva prisvojenjem. Na izgubljene stvari, a to su stvari koje su iz vlasti svojeg dotadašnjeg posjednika izašle bez njegove volje primjenjuju se pravila o stjecanju vlasništva nalazom stvari. Čl. 134. - 139., ZV. S druge strane PZ primjenjuje režim sličan onome o nalazu (izgubljenih) stvari iz ZV-a na vađenje potonulih stvari i podrtina u moru, polazeći preliminarno od pretpostavke da su te stvari izgubljene u moru, i ostavljajući, stoga, mogućnost vlasnicima tih stvari i drugim ovlaštenim osobama da unutar određenih zakonskih prekluzivnih rokova u okviru propisanog upravnog postupka povrate svoj posjed nad tim stvarima. U protivnom će pravo vlasništva sukladno PZ-u steći poštenu nalaznik odnosno država.

¹³² Opširnije *supra* t. 5.2.

kulturnog dobra. Žalba u tom slučaju nije dopuštena, ali se može pokrenuti upravni spor.¹³³ Za vađenje podrtine ili potonule stvari koje ne zahtijeva neka posebna nautička i tehnička sredstva i osobitu stručnost poštenom nalazniku nije potrebno odobrenje lučke kapetanije ako je vrijednost stvari zanemariva, a stvar nema obilježje kulturnog dobra ili vojni značaj.¹³⁴ Zakon rješava problem kompeticije više poštenih nalaznika. Ako je zahtjev kojim se traži odobrenje za vađenje podnijelo više poštenih nalaznika, lučka kapetanija će donijeti rješenje kojim odobrava vađenje onom poštenom nalazniku koji je prvi podnio zahtjev za vađenje i ispunjava propisane uvjete.¹³⁵ Poštenu nalaznik koji je započeo vađenje podrtine ili potonule stvari na temelju odobrenja lučke kapetanije ne smije bez opravdanog razloga prekinuti ili napustiti radove ako bi njihovo prekidanje ili napuštanje moglo prouzročiti štetu.¹³⁶ Pomorski prekršaj čini pošteni nalaznik koji bez opravdanog razloga prekine ili napusti radove.¹³⁷ Kada je vađenje poduzeo pošteni nalaznik, nadležna će lučka kapetanija narediti poštenom nalazniku da izvađenu podrtinu ili potonulu stvar čuva za njena vlasnika te da poduzima sve razumne mjere radi očuvanja tih predmeta. U tom slučaju pošteni nalaznik osobno odgovara za izvađenu stvar, odnosno podrtinu.¹³⁸

Treba naglasiti da između vlasnika podrtine odnosno potonule stvari i poštenog nalaznika ne postoji kompeticija u odnosu na podrtinu ili potonulu stvar. PZ vlasniku ostavlja rok da izvadi svoju podrtinu ili potonulu stvar, a ako to ne učini, tek tada se presumira da on to ne želi napraviti te se pruža mogućnost poštenom nalazniku da izvadi podrtinu ili potonulu stvar.¹³⁹ Također, aktom vađenja podrtine ili potonule stvari od strane poštenog nalaznika, vlasnik ne gubi pravo vlasništva na izvađenoj podrtini ili potonuloj stvari. Vlasnika ili drugu ovlaštenu osobu, Ministarstvo poziva oglasom da preuzme izvađenu podrtinu ili potonulu

¹³³ O vađenju stvari koja ima obilježje kulturnog dobra odnosno vojni značaj opširnije *infra* t. 5.7.

¹³⁴ Čl. 840.č. st. 9., PZ.

¹³⁵ Čl. 840.d. st. 7., PZ.

¹³⁶ Čl. 840.d. st. 6., PZ. Smisao te odredbe je u tome da pošteni nalaznik ustvari nastupa u odnosu na ovlaštenu osobu kao poslovođa bez naloga, pa je dužan voditi računa o interesima ovlaštene osobe, tako: Brajković Vladislav, Čolović Ilija, Filipović Velimir, Jakaša Branko, Katičić Natko, Pallua Emilio, Tomašić Veljko, Triva Siniša, *Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi s napomenama i komentarskim bilješkama*, Narodne novine, Zagreb, 1981, str. 332. Također, kada je pošteni nalaznik preuzeo vađenje, preuzeo je na sebe i rizik vlastite nemogućnosti uspješnog završetka prihvaćenog posla, tako ističe JAKAŠA, op.cit. bilj. 13, str. 464.

¹³⁷ Čl. 1017.c., PZ

¹³⁸ Čl. 840.dž. st. 3., PZ.

¹³⁹ Lučka kapetanija će poštenom nalazniku odobriti vađenje podrtine ili potonule stvari tek nakon što se utvrdi da je vlasnik odnosno ovlaštena osoba nepoznata ili je poznata, ali se utvrdi da ona ne namjerava vaditi potonulu stvar ili podrtinu, ili kad bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje (čl. 840.d. st. 1., PZ).

stvar. Uz to, kada vađenje poduzima poštenu nalaznik, nadležna će lučka kapetanija narediti poštenom nalazniku da izvađenu podrtinu ili potonulu stvar čuva za njezina vlasnika te da poduzima sve razumne mjere radi očuvanja tih predmeta, a on osobno odgovara za izvađenu stvar, odnosno podrtinu. Prema tome, poštenu nalaznik je za to vrijeme temeljem samog zakona čuvar stvari i njen neposredni posjednik (arg. ZV, čl. 10.), dok njen vlasnik ostaje posredni posjednik sve do isteka 15-dnevnog zakonskoga roka od objave oglasa o vađenju (PZ, čl. 840.dž st. 1.) unutar kojega se može javiti u upravnom postupku pred nadležnom lučkom kapetanijom da preuzme stvar, odnosno sve do hitne prodaje stvari na javnoj dražbi sukladno čl. 840.dž st. 4. PZ-a.¹⁴⁰ Ako je izvađena potonula stvar ili podrtina podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje ili održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti, potonulu stvar, odnosno podrtinu, poštenu nalaznik može odmah prodati na javnoj dražbi, a za nju dobiveni iznos po odbitku troškova prodaje dužan je položiti kod mjesno nadležnog trgovačkog suda.¹⁴¹

Ako se vlasnik javi i želi preuzeti svoju podrtinu odnosno potonulu stvar, poštenu nalaznik je dužan predati stvar odnosno podrtinu, nakon što vlasnik namiri poštenom nalazniku sve njegove razumne troškove i nalazninu.¹⁴² Znači, vlasniku podrtine ili potonule stvari ostavlja se izbor želi li ili ne svoju stvar preuzeti i zadržati stvar u vlasništvu. Naravno, stvar može preuzeti samo pod uvjetom da poštenom nalazniku namiri sve razumne troškove i nalazninu. Aktom vađenja, poštenu nalaznik faktično dolazi u neposredni posjed izvađene stvari ili podrtine, međutim samim aktom vađenja ne stječe vlasništvo nad izvađenom stvari odnosno podrtinom. Štoviše, u tom trenutku, u odnosu na izvađenu stvar stječe isključivo obvezu čuvati stvar za vlasnika te poduzimati mjere radi očuvanja izvađenih predmeta.

Podrtina ili potonula stvar postaje vlasništvo poštenog nalaznika kod kojeg se do tada nalazila na čuvanju tek ako se vlasnik ili ovlaštena osoba u zakonskom roku ne javi, ne dokaže svoje pravo na stvar, odnosno ne namiri poštenom nalazniku sve

¹⁴⁰ Postavlja se pitanje kakav sustav odgovornosti ovdje treba primijeniti na poštenog nalaznika, s obzirom da PZ u tom pogledu ne propisuje posebna pravila. Budući da je poštenu nalaznik u ovom slučaju čuvar stvari za vlasnika posrednog posjednika, pri čemu njegovo pravo na neposredni posjed i obveza čuvanja ne proizlaze iz kakva ugovornog odnosa već *ex lege*, ovdje treba na odgovarajući način primijeniti opća pravila obveznoga prava o poslovođstvu bez naloga te ugovornoj i izvanugovornoj odgovornosti za štetu (ZOO, čl. 1122. et. seq.). Dakle, poštenu nalaznik je dužan čuvati stvar pažnjom dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog domaćina. Pri tom se dužan rukovoditi stvarnim ili predmnjevanim namjerama i potrebama vlasnika (arg. ZV, čl. 1123.). Njegova se odgovornost za štetu na izvađenoj podrtini ili potonuloj stvari nastaloj za vrijeme njegova neposrednog posjeda presumira ako on ne dokaže da je postupao s pažnjom dobrog domaćina odnosno dobrog gospodarstvenika.

¹⁴¹ Čl. 840.dž. st. 4., PZ.

¹⁴² Opširnije o troškovima koji se naknađuju *infra* 5.5.5.

razumne troškove i nalazninu, ili ako odbije preuzeti stvar, osim ako poštenu nalaznik izričito ne odbije prihvatiti vlasništvo.¹⁴³ Znači, tek tada poštenu nalaznik ipso iure stječe pravo vlasništva izvađene stvari ili podrtine.

Pošteni nalaznik koji se obraća sa zahtjevom za vađenje i poduzima postupak vađenja može imati komercijalni interes da stekne vlasništvo nad izvađenom stvari odnosno podrtinom ili da ostvari pravo na nalazninu. Ako se ovlaštena osoba ne javi ili ne preuzme stvar, a poštenu nalaznik izričito odbije prihvatiti vlasništvo jer želi isključivo ostvariti pravo na nalazninu, izvađena potonula stvar, odnosno podrtina postat će vlasništvo Republike Hrvatske i predat će se u posjed Ministarstvu. Poštenom nalazniku na teret državnog proračuna naknađuju se svi razumni troškovi koje je imao u svezi s vađenjem, čuvanjem i prodajom podrtine odnosno potonule stvari, te mu se isplaćuje nalaznina.¹⁴⁴

U svezi nalaznine i njezine visine zakon ima vrlo precizne odredbe. Nalaznina se plaća poštenom nalazniku. U obvezi ju je platiti ovlaštena osoba, odnosno isplaćuje se iz državnog proračuna ako poštenu nalaznik izričito odbije prihvatiti vlasništvo, pa izvađena stvar postane vlasništvo Republike Hrvatske.¹⁴⁵ Ovlaštena osoba dužna je platiti nalazninu u slučaju preuzimanja stvari, kao i u slučaju preuzimanja iznosa dobivenog prodajom. Poštenom nalazniku plaća se nalaznina u visini od najviše 10% od stvarne vrijednosti podrtine, odnosno potonule stvari.¹⁴⁶ Ako se vrijednost podrtine, odnosno potonule stvari ne može procijeniti ili ona postoji samo za njezinog vlasnika, odnosno ovlaštenu osobu, tada će se odrediti pravični iznos nalaznine.¹⁴⁷ PZ-om je propisano koji se elementi odnosno kriteriji uzimaju u obzir pri utvrđivanju pravičnog iznosa visine nalaznine. Pri utvrđivanju visine nalaznine uzima se u obzir razmjernost koristi za poštenog nalaznika i ovlaštenu osobu koja je dužna platiti nalazninu, kao i visina svih razumnih troškova učinjenih u vezi s vađenjem te druge okolnosti pod kojima je stvar potonula odnosno nasukala se i okolnosti pod kojima je izvađena.¹⁴⁸ U nedostatku sporazumnog utvrđenja visine nalaznine između ovlaštene osobe i poštenog nalaznika, odnosno između nadležnog ministarstva i poštenog nalaznika kada se nalaznina isplaćuje na teret državnog proračuna, prema navedenim zakonskim kriterijima visinu nalaznine će utvrđivati nadležan parnični sud.

Svrha nove pravne regulative je pružiti mogućnost da podrtine i potonule stvari može izvaditi osoba različita od njihovog vlasnika, odnosno ovlaštene osobe u

¹⁴³ Čl. 840.f. st. 1., PZ.

¹⁴⁴ Čl.840.f. st. 2., PZ.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Čl. 840.e. st. 1., PZ.

¹⁴⁷ Čl. 840.e. st. 2., PZ.

¹⁴⁸ Čl. 840.e. st. 3., PZ.

odnosu na podrtinu ili potonulu stvar kako je definirana u PZ-u, te pod propisanim uvjetima na njima steći pravo vlasništvo i dalje raspolagati ili umjesto vlasništva steći pravo na nalazninu.

Pravni učinci instituta nalaza podrtina i potonulih stvari pridonose ostvarivanju više različitih ciljeva. Uvođenjem instituta nalaza stvari u moru i poštenog nalaznika u PZ, želi se omogućiti zainteresiranim osobama, i to i fizičkim i pravnim, da se vađenjem bave kao komercijalnom djelatnošću. Izvađene podrtine, odnosno potonule stvari u pravilu imaju određenu preostalu vrijednost i mogu se prodati kao sekundarne sirovine ili iskoristiti u druge svrhe. Poštenu nalaznik ih može prodati ili s njima raspolagati temeljem nekog drugog pravnog posla. Ako poštenu nalaznik ne želi imati izvađenu stvar u vlasništvu, njegov komercijalni interes zbog kojeg se uključuje u postupak vađenja je ostvarivanje prava na nalazninu. Nadalje, u ovom poslu istovremeno je prisutan i vrlo jasan opći interes, a on je u tome da se iz mora izvade predmeti kojima tamo nije mjesto i da se na taj način djeluje preventivno i spriječi da potonule stvari ili podrtine postanu potencijalno opasne za okoliš, sigurnost plovidbe i povezane interese. Precizna pravila postupka vađenja također pridonose sigurnom izvođenju samih radova vađenja uz odgovarajući nadzor radi prevencije daljnjih oštećenja samog predmeta vađenja te štetnih posljedica za ljude i okoliš.

5.7. Vađenje podrtine ili potonule stvari koja ima obilježja kulturnog dobra ili vojni značaj

Institut vađenja podrtina i potonulih stvari poprima dodatne specifičnosti ako podrtina ili potonula stvar ima ili se može pretpostaviti da ima obilježja kulturnog dobra ili vojni značaj.

Kulturno dobro definirano je Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.¹⁴⁹ Odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari koja ima ili se može pretpostaviti da ima obilježja kulturnog dobra lučka kapetanija daje uz prethodnu suglasnost ministarstva nadležnog za poslove kulture.¹⁵⁰ Znači, ovlaštena osoba ili poštenu nalaznik dužni su obratiti se sa zahtjevom kojim se traži odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari, a lučka kapetanija može izdati odobrenje samo uz prethodnu suglasnost ministarstva nadležnog za poslove kulture.

¹⁴⁹ Narodne novine br. 69/99. Kulturna dobra u smislu čl. 2. toga zakona jesu: pokretne i nepokretne stvari od umjetničke, povijesne, paleontološke, arheološke, antropološke i znanstvene važnosti; arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost; nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti, kao i dokumentacija i bibliografska baština i zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

¹⁵⁰ Čl. 840.č. st. 6., PZ.

Ako podrtina ili potonula stvar u naravi predstavlja novac, dragocjenosti, arhivsku građu od općega kulturnoga interesa i drugu stvar od vrijednosti kojoj se više ne može utvrditi vlasnik, ona je vlasništvo Republike Hrvatske neovisno o tome koliko dugo je potopljena ili nasukana u moru.¹⁵¹ Znači, ako se ne može utvrditi vlasnik podrtine ili potonule stvari koja ima obilježja kulturnog dobra njezin vlasnik je Republika Hrvatska i nadležna lučka kapetanija može takvu podrtinu, odnosno potonulu stvar izvaditi.¹⁵² Ako je poznat vlasnik podrtine ili potonule stvari koja ima obilježja kulturnog dobra, ali ju on ne izvadi u roku od dvije godine od dana kada je potonula ili se nasukala i u tom slučaju Republika Hrvatska postaje vlasnik podrtine odnosno potonule stvari, pa lučka kapetanija može izvaditi takvu podrtinu odnosno potonulu stvar.¹⁵³

U slučaju vađenja kulturnih dobara koje poduzima lučka kapetanija, potrebna je prethodna suglasnost ministarstva kulture. To proizlazi iz odredbe kojom je propisano da je za vađenje podrtine ili potonule stvari koja ima obilježja kulturnog dobra potrebna prethodna suglasnost ministarstva nadležnog za poslove kulture. Svrha suglasnosti je da se osigura učinkovita zaštita i adekvatno postupanje s kulturnim dobrima i podvodnom kulturnom baštinom. Štoviše, treba smatrati da prethodna suglasnost ministarstva nadležnog za poslove kulture nije ograničena na samu dozvolu za vađenje, već se odnosi na sva pitanja zaštite kulturnih dobara koja se mogu pojaviti u vezi s njihovim vađenjem.

Vađenje podrtine ili potonule stvari koja ima obilježja kulturnog dobra može se odobriti i poštenom nalazniku ili vađenje može poduzeti lučka kapetanija ako je vlasnik podrtine ili potonule stvari koja ima obilježja kulturnog dobra poznat, ali se utvrdi da ne namjerava vaditi potonulu stvar ili podrtinu, ili kad bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje. Kao i ovlaštena osoba i poštenu nalaznik treba zatražiti odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari, a lučka kapetanija će mu izdati odobrenje uz prethodnu suglasnost ministarstva nadležnog za poslove kulture. Međutim, postoje specifičnosti u odnosu na stvarnopravne odnose, a time i na dio postupka vađenja podrtina ili potonulih stvari koje imaju obilježja kulturnog dobra, ako vađenje poduzima poštenu nalaznik. Ako je vađenje poduzeo poštenu nalaznik, a njihov vlasnik se ne javi u roku od 15 dana od dana objave oglasa o vađenju, ili odbije preuzeti stvar, ili namiriti sve razumne troškove i nalazninu, izvađena podrtina ili potonula stvar postaje vlasništvo Republike Hrvatske.¹⁵⁴ Znači, podrtina ili potonula stvar koja ima

¹⁵¹ Čl. 840.č. st. 2., PZ.

¹⁵² Čl. 840.č. st. 7., PZ.

¹⁵³ Čl. 840.č. st. 1. i st. 7., PZ.

¹⁵⁴ Čl. 840. f. st. 1., PZ.

obilježja kulturnog dobra ne može postati vlasništvo poštenog nalaznika koji je poduzeo njezino vađenje.¹⁵⁵

U ovom kontekstu, nužno je upozoriti na primjenu Konvencije UNESCO-a o zaštiti podvodne kulturne baštine iz 2001. kojoj je Hrvatska stranka.¹⁵⁶ Sukladno čl. 12. te Konvencije, kad je riječ o podrtinama koje se nalaze na dnu unutrašnjih voda ili teritorijalnoga mora, obalna država u vršenju svoje suverenosti ima isključivo pravo urediti djelatnosti nad takvim podvodnim kulturnim naslijeđem.

Odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari koja je od vojnog značenja lučka kapetanija daje uz prethodnu suglasnost ministarstva nadležnog za poslove obrane.¹⁵⁷ Ta suglasnost nije ograničena na samu dozvolu za vađenje pa se, prema tome, odnosi na sva pitanja koja se pojavljuju u vezi s vađenjem stvari od vojnog značaja.¹⁵⁸ Ako se vlasnik ili druga ovlaštena osoba ne javi i ne dokaže svoje pravo na potonulu stvar, odnosno podrtinu ili odbije preuzeti stvar, ili namiriti sve razumne troškove i nalazninu, tada izvađena potonula stvar, odnosno podrtina koja ima vojni značaj postaje vlasništvo poštenog nalaznika koji je poduzeo vađenje i kod kojeg se do tada nalazila na čuvanju, osim ako on izričito odbije prihvatiti vlasništvo.¹⁵⁹ U slučaju vađenja podrtine odnosno potonule stvari koja je od vojnog značenja, a koje poduzima lučka kapetanija također je potrebna prethodna suglasnost ministarstva nadležnog za poslove obrane i to radi zaštite i sigurnog manipuliranja vojnom opremom.

Protiv rješenja kojim se daje ili uskraćuje odobrenje za vađenje podrtine ili potonule stvari koja je od vojnog značenja ili koja ima ili se može pretpostaviti da ima obilježja kulturnog dobra ne može se podnijeti žalba, ali se može pokrenuti upravni spor.¹⁶⁰

U ovom kontekstu treba imati u vidu da su ratni i općenito javni brodovi u posebnom međunarodnopravnom režimu, jer imaju suvereni imunitet, pa je pitanje vađenja i uklanjanja podrtina takvih brodova i predmeta koji potječu s takvih brodova s pravnog aspekta specifično, no to je tema za posebno znanstveno istraživanje.¹⁶¹

¹⁵⁵ U tom slučaju pošteni nalaznik ima pravo na nalazninu i naknadu svih razumnih troškova koji se podmiruju iz državnog proračuna.

¹⁵⁶ Konvencija je stupila na snagu u siječnju 2009. godine od kad se primjenjuje i u Republici Hrvatskoj, koja ju je ratificirala još 2004. godine. Opširnije o Konvenciji vidi T. M. Šošić, *Konvencija UNESCO-a o zaštiti podvodne kulturne baštine i jurisdikcija država u Jadranskome moru*, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 49 (2010), br. 164, str. 101 - 138.

¹⁵⁷ Čl. 840.č. st. 5., PZ.

¹⁵⁸ JAKAŠA, op. cit. bilj. 13, str. 474.

¹⁵⁹ Čl. 840.f. st. 1., PZ.

¹⁶⁰ Čl. 840.č. st. 7., PZ.

¹⁶¹ Pravnim statusom povijesnih podrtina ratnih brodova u Jadranu bavi se Degan u članku V. Đ. Degan, *The Legal Situation of the Wreck of the Ironclad "Re d'Italia" Sunk in the 1866 Battle of Vis (Lissa)*, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 51 (2012), br. 166, str. 1 - 10.

5.8. Vađenje podrtine ili potonule stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije

U pogledu odgovornosti za štetu nastalu vađenjem podrtine ili potonule stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije postoje dva pravila:

- Osoba koja vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije za štetu prouzročenu vađenjem odgovara na temelju općih pravila o odgovornosti za štetu bez krivnje¹⁶², i
- Vađenje koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije smatra se opasnom djelatnošću.¹⁶³

PZ upućuje na primjenu općih pravila o odgovornosti za štetu bez krivnje, a to je u domaćem obveznom pravu regulirano odredbama ZOO-a o odgovornosti za štetu od opasne djelatnosti (ZOO, Glava IX, Odsjek 4., čl. 1063-1067). Za štetu od vađenja podrtine odnosno potonule stvari poduzetog bez odobrenja ili protivno odobrenju nadležne lučke kapetanije, kao opasne djelatnosti, odgovara se objektivno, tj. bez obzira na krivnju (čl. 1045. st. 3. ZOO).¹⁶⁴

Kod odgovornosti bez krivnje (objektivna, uzročna odgovornost), oštećenik mora dokazati postojanje uzročne veze između vađenja koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, kao opasne djelatnosti, i nastale štete, bez dokazivanja štetnikove nedopuštene radnje. Zakon utvrđuje pretpostavku uzročnosti, postavljajući oborivu zakonsku pretpostavku prema kojoj šteta potječe od te opasnosti, tj. od opasne djelatnosti, osim ako štetnik ne dokaže da ona nije bila uzrok štete.¹⁶⁵ Znači, šteta nastala u vezi vađenja podrtine ili potonule stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, kao opasne djelatnosti, smatra se da potječe od te djelatnosti, osim ako se dokaže da ona nije bila uzrok štete.

U općem uređenju odgovornosti za štetu od opasne djelatnosti, predmnijeva se uzročnost, znači smatra se da šteta izazvana opasnom djelatnošću potječe od te djelatnosti, osim ako štetnik ne dokaže da ona nije bila uzrok štete,¹⁶⁶ ali ZOO ne određuje što je opasna djelatnost. To je prepušteno praksi i ocjeni sudova u konkretnom

¹⁶² Čl. 840.g. st. 1., PZ.

¹⁶³ Čl. 840.g. st. 2., PZ.

¹⁶⁴ U čl. 1045. st. 3. ZOO-a propisano je da se za štetu od stvari ili djelatnosti od kojih potječe povećana opasnost štete za okolinu odgovara bez obzira na krivnju.

¹⁶⁵ Gorenc, Vilić, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, RRiF, Zagreb, 1998, str. 242.

¹⁶⁶ Ibid.

slučaju.¹⁶⁷ Za razliku od toga, PZ sadrži neoborivu zakonsku predmnijevu prema kojoj se vađenje podrtine ili potonule stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije smatra opasnom djelatnošću.¹⁶⁸ Zakonodavac smatra da je kod vađenja koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije opasnost takva da čini posebno povećanu opasnost štete i da se radi o djelatnosti koja se objektivno ne može uvijek držati pod nadzorom i opasna je sama po sebi.¹⁶⁹ Upravo zbog rizika od šteta nastalih vađenjem podrtina i potonulih stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, u PZ-u je kreirana predmnijeva o takvom vađenju kao opasnoj djelatnosti.

Za štetu od opasne djelatnosti odgovara osoba koja se njome bavi. U ovom slučaju to može biti ovlaštena osoba koja je vađenju pristupila bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, ali i bilo koja druga osoba koja vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije.

Ako se vlasnik stvari bavi opasnom djelatnošću, odgovara za štetu počinjenu trećima. Ako se opasnom djelatnošću bavi osoba koja nije vlasnik podrtine ili potonule stvari, smatra se štetnikom osoba koja obavlja opasnu djelatnost, a ne vlasnik, jer se izvor opasnosti nalazi u pravnoj sferi bavljenja opasnom djelatnošću.¹⁷⁰

Osoba koja vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije može se osloboditi odgovornosti:

1. dokazom nekog općeg razloga otklona protupravnosti (čl. 1052, 1053, i 1054. ZOO)¹⁷¹ ili
2. dokazom nekog od eskulpacijskih razloga iz čl. 1067. ZOO.

Čl. 1067. ZOO određuje moguće slučajeve eskulpacije od objektivne odgovornosti za štetu prouzročenu opasnom djelatnosti. Predviđaju se tri slučaja kad osoba koja vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije može istaknuti prigovor oslobođenja odgovornosti.

¹⁶⁷ Prema stajalištu Ustavnog suda, objektivna odgovornost predviđena je općenito (generalno) za sve štete od stvari i djelatnosti s povećanom opasnosti za okolinu, a na redovnom sudu je da u svakom konkretnom slučaju ocijeni je li stvar odnosno djelatnost s povećanom opasnosti za okolinu. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1062/2005 od 15.11. 2007.

¹⁶⁸ Čl. 840.g. st. 2. PZ.

¹⁶⁹ U sudskoj praksi ronilačka djelatnost smatra se opasnom djelatnošću (Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1638/1984 od 22.11. 1984. PSP-27/63).

¹⁷⁰ Tako tumači i GORENC, op. cit. bilj. 165, str. 245.

¹⁷¹ Tako tumači Kačer Hrvoje; Radolović Aldo; Slakoper Zvonimir, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006, str. 932. Opći razlozi otklona protupravnosti koji isključuju odgovornost za štetu su: nužna obrana, stanje nužde, otklanjanje štete od drugog (čl. 1052., ZOO); dopuštena samopomoć (čl. 1053., ZOO); pristanak oštećenika (čl. 1054., ZOO).

To su:

1. viša sila - vis maior (čl. 1067. st. 1., ZOO);
2. radnja oštećenika (čl. 1067. st. 2. i 3., ZOO) i
3. radnja treće osobe (čl. 1067. st. 2. i 4., ZOO).

Osoba koja vađenje poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, može se osloboditi od odgovornosti potpuno ili djelomično.

Potpuno će se osloboditi odgovornosti ako dokaže da je šteta nastala:

a) djelovanjem više sile, znači ako dokaže da šteta potječe od nekog nepredvidivog uzroka koji se nalazio izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti, izbjeći ili otkloniti (čl. 1067. st. 1., ZOO) ili

b) isključivo radnjom oštećenika, koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ni otkloniti (čl. 1067. st. 2., ZOO) ili

c) isključivo radnjom treće osobe, koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ni otkloniti (čl. 1067. st. 2., ZOO).¹⁷²

Djelomično će se osloboditi odgovornosti ako dokaže da je oštećenik djelomično pridonio nastanku štete (čl. 1067. st. 3., ZOO).

Zakonodavac čini razliku glede pravnih posljedica, ovisno o tome sudjeluje li u uzrokovanju štete oštećenik ili treća osoba. Kad je oštećenik djelomično pridonio nastanku štete, osoba koja obavlja opasnu djelatnost oslobađa se odgovornosti djelomično. U tom slučaju radi se o doprinosu oštećenika vlastitoj šteti jer je oštećenik sam pridonio da šteta nastane ili da bude veća nego što bi inače bila. Čl. 1092. ZOO-a uređuje obujam naknade štete koji pripada oštećeniku. Oštećenik koji je pridonio da šteta nastane ili da bude veća nego što bi inače bila ima pravo samo na razmjerno smanjenu naknadu.

Ako je treća osoba djelomično pridonijela nastanku štete, štetnik se ne oslobađa odgovornosti, već odgovara oštećeniku solidarno s trećom osobnom za cijelu štetu. Znači, oštećeniku odgovaraju solidarno treća osoba i osoba koja obavlja opasnu djelatnost, tj. osoba koja vađenje podrtine ili potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, i to svatko razmjerno veličini (težini) vlastite krivnje (arg. čl. 1067. st. 4., ZOO). Štetnik i treća osoba imaju međusobno pravo regresa (čl. 1109. ZOO).

Osoba koja vađenje poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije, odgovara oštećeniku po kriteriju uzročne (objektivne) odgovornosti, dok se za djelomičnu odgovornost treće osobe zahtjeva njezina krivnja (subjektivna odgovornost). To znači da uzrokovatelji iste štete odgovaraju prema različitom kriteriju odgovornosti. U interesu oštećenika predviđena je solidarna odgovornosti osobe koja obavlja opasnu djelatnost i treće osobe.¹⁷³

¹⁷² Ono što vrijedi za isključivu štetnu radnju oštećenika vrijedi i za isključivu štetnu radnju trećega. Znači, nastane li šteta isključivo zbog ponašanja treće osobe, ona će isključivo biti odgovorna.

¹⁷³ GORENC, op. cit. bilj. 165, str. 250.

Primjenom pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu nastalu vađenjem podrtina ili potonulih stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odobrenju nadležne lučke kapetanije želi se nametnuti strože pravno uređenje odgovornosti od općeg sustava odgovornosti po osnovi pretpostavljene krivnje kako bi se postigao viši stupanj pravne sigurnosti za potencijalne oštećenike.

Objektivna odgovornost doprinosi boljoj postupovnoj poziciji oštećenika kao tužitelja u odštetnoj parnici i povećava njegove šanse za uspjeh u parnici (dobivanje odštete), ali nije i beziznimna odgovornost, tj. nije odgovornost koja se ne može otkloniti.¹⁷⁴

Osoba koja vađenje poduzima protivno izričitoj zabrani nadležne lučke kapetanije ili bez odobrenja lučke kapetanije nema pravo na naknadu nužnih i korisnih izdataka te naknadu za vađenje. Iznimka je jasna a slijedi iz načela građanskog prava, prema kojem se nitko ne može okoristiti djelom koje izvodi unatoč zabrani.¹⁷⁵ Dovoljna je sama činjenica zabrane. Prema tome neće postojati pravo na naknadu nužnih i korisnih izdataka te na naknadu za vađenje odnosno na nalazninu ni u slučaju ako osoba koja vađenje poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije dokaže da je vađenjem ovlaštenoj osobi ili državi pribavila imovinsku korist.¹⁷⁶ Ako je pak vađenje odobreno, ali se pri njegovu izvođenju primjerice ne poštuje metoda, tehnički uvjeti, kvalificiranost izvođača radova i sl., pa se na taj način postupka protivno odluci nadležne lučke kapetanije, smatramo da bi u takvom slučaju osoba koja poduzima vađenje imala pravo na naknadnu samo onih nužnih i korisnih troškova i nalaznine na koje bi imala da je postupala pridržavajući se uvjeta iz rješenja nadležne lučke kapetanije kojim se odobrava vađenje. Za eventualnu štetu koja bi nastala zbog nepridržavanja ovih uvjeta osoba koja poduzima vađenje odgovarala bi objektivno, kao što je gore razjašnjeno, jer se radi o vađenju koje se poduzima protivno odluci nadležne lučke kapetanije.

Za razliku od toga, može se smatrati da pošteni nalaznik kao osoba koja poduzima vađenje na temelju odobrenja nadležne lučke kapetanije u odnosu na ovlaštenu osobu nastupa kao poslovođa bez naloga. Štoviše, on za ovlaštenu osobu ispunjava zakonsku obvezu, jer je vlasnik odnosno ovlaštena osoba u obvezi izvaditi podrtinu odnosno potonulu stvar, a kod uspješnog vađenja je ovlaštenoj osobi pribavljena korist.¹⁷⁷ Međutim, na sva pitanja naknade troškova i nagrade poštenom nalazni-

¹⁷⁴ KAČER; RADOLOVIĆ; SLAKOPER, op. cit. bilj. 171, str. 932.

¹⁷⁵ Obavljanje tuđih poslova protiv zabrane, ZOO posebno uređuje u okviru odredbi o poslovodstvu bez naloga. Propisano je da onome tko se prihvati tuđeg posla usprkos zabrani gospodara posla, a za zabranu je znao ili je morao znati, nema prava koja pripadaju poslovođi bez naloga. On odgovara za štetu koju je prouzročio miješanjem u tuđe poslove, čak i ako je do nje došlo bez njegove krivnje (čl. 1127, ZOO).

¹⁷⁶ JAKAŠA, op. cit. bilj. 13, str. 468.

¹⁷⁷ Poslovodstvo bez naloga uređuje se odredbama čl. 1121. - 1129. ZOO-a.

ku primjenjuju se prvenstveno odredbe PZ koji kao *lex specialis* uređuje vađenje podrtina i potonulih stvari.

5.9. Ugovorno vađenje

Posao vađenja podrtina odnosno potonulih stvari obavljaju izvođači radova koji su u pravilu profesionalni spašavatelji. Uvjeti realizacije toga posla nadržavaju opće odredbe građanskog prava o odgovornosti za štetu i njegova načela prilagođena građanstvu. Zbog toga je bilo potrebo propisati posebna pravila o pravima i odgovornosti izvođača radova te u definicijama pojmova odrediti pojam izvođač radova.¹⁷⁸ Na odnose iz ugovora o vađenju podrtina i potonulih stvari koji nisu uređeni PZ-om primjenjuju se opće odredbe građanskog prava.

U ugovornom odnosu vađenja podrtina i potonulih stvari, s jedne strane je ugovaratelj koji naručuje posao vađenja, a to konkretno može biti ovlaštena osoba, lučka kapetanija ili poštenu nalaznik. Nalogodavatelj sklupa ugovor s izvođačem radova kao njegovim ugovornim pandanom. Radi se o dvostranoobveznom ugovoru, a ugovorna prestacija je da će izvođač radova obaviti vađenje podrtine ili potonule stvari na temelju sklopljenog ugovora, a naručitelj posla će platiti ugovorenu naknadu.

Treba imati na umu da su odredbe PZ-a koje uređuju ugovorni odnos između nalogodavatelja i izvođača radova tek dispozitivne naravi, te da stoga ovaj ugovorni odnos prvenstveno treba tumačiti sukladno samom ugovoru, a tek podredno primjenom odnosnih odredbi PZ-a. U praksi se ovakvi ugovori u najvećem broju slučajeva sklapaju uz primjenu standardnih ugovornih obrazaca i klauzula BIMCO-a¹⁷⁹ i ISU-a¹⁸⁰ koje detaljno uređuju sva uobičajena pravna pitanja vezana uz ovu vrstu poslova.¹⁸¹

5.9.1. Prava i odgovornosti izvođača radova

Sukladno dispozitivnim odredbama PZ-a, izvođač radova za ugovornu prestaciju vađenja podrtine odnosno potonule stvari odgovara po načelu pretpostavljene

¹⁷⁸ O izvođaču radova opširnije *supra* 4.1.10.

¹⁷⁹ Baltic and International Maritime Council, vidi <https://www.bimco.org/> (internetska stranica posjećena 25. srpnja 2017.)

¹⁸⁰ International Salvage Union, vidi <http://www.marine-salvage.com/> (internetska stranica posjećena 25. srpnja 2017.)

¹⁸¹ Primjeri takvih standardnih ugovornih obrazaca za poslove vađenja podrtina i potonulih stvari su WRECKHIRE, WRECKFIXED, WRECKSTAGE, TOWCON, TOWHIRE ili sl. Vidi <https://www.bimco.org/contracts-and-clauses/bimco-contracts>; ako se vađenje ugovara kao spašavanje, uobičajeni obrasci su SALVCON, SALVHIRE, LOF, SCOPIIC, vidi <http://www.marine-salvage.com/documents/> (internetske stranice posjećene 25. srpnja 2017.)

krivnje. Znači, izvođač radova koji obavlja vađenje na temelju ugovora sklopljenog s ovlaštenom osobom, lučkom kapetanijom ili poštenim nalaznikom, ako tim ugovorom nije ugovoreno drukčije, odgovara za štetu koju prouzroči svojim radom ako ne dokaže da se šteta nije mogla izbjeći niti uz dužnu pažnju.¹⁸² Drugim riječima, izvođač radova dužan je primijeniti stručnu pažnju i u odnosu prema nalogodavcu odgovara po načelu pretpostavljene krivnje.

Iz citirane odredbe, slijedi da se od nje može ugovorom odstupiti, znači, postoji mogućnost ugovornog isključivanja odgovornosti izvođača radova ili ugovaranja njegove blaže ili pak strože odgovornosti. Granice slobode ugovaranja u tom pogledu uređene su građanskim pravom. Konkretno, dolazi do primjene odredba čl. 345. st. 1. ZOO-a, prema kojoj se odgovornost za namjeru ili krajnju nepažnju ne može unaprijed ugovorom isključiti ili ograničiti. Znači, stranke mogu, s obzirom na okolnosti u kojima se izvođač radova prihvatio posla vađenja podrtine odnosno potonule stvari, smanjiti njegovu odgovornost ili ga sasvim osloboditi odgovornosti za običnu nepažnju (*culpa levis*).¹⁸³

PZ-om je izvođaču radova priznato pravo na naknadu za izvršeno vađenje i za čuvanje izvađene stvari. Naknada za vađenje se ugovara, a ako nije određena, utvrdit će je sud. Budući da PZ ne govori o kriterijima za određivanje naknade za vađenje, supsidijarno se primjenjuje odredba čl. 613. ZOO-a koja govori o određivanju naknade kod ugovora o djelu. Kada sud utvrđuje naknadu on je utvrđuje prema vrijednosti djela, prema normalno potrebnom vremenu za takav posao te prema uobičajenoj naknadi za takvu vrstu posla. Međutim, u praksi je teško zamislivo da bi profesionalni spašavatelj radio bez vrlo preciznog ugovorno utanačenog načina utvrđivanja cijene.

U ranijem domaćem pomorskom zakonodavstvu primjenjivalo se načelo prema kojem naknada za vađenje nije mogla prijeći visinu vrijednosti izvađenih stvari, osim ako su stranke ugovorile drugačije.¹⁸⁴ PZ iz 2013., kao ni ZOO nemaju ograničenja u pogledu visine naknade za vađenje u odnosu na visinu vrijednosti izvađenih stvari. Često se radi o rizičnim pothvatima koji se obavljaju u korist naručitelja posla (ovlaštene osobe, poštenog nalaznika ili lučke kapetanije). S obzirom na to, opravdano je da se izvođaču prizna pravo na naknadu i kada vađenje ne bude uspješno.¹⁸⁵ Drugim riječima, stranke mogu ugovoriti visinu naknade za vađenje, a ako to nisu

¹⁸² Čl. 840.h. PZ.

¹⁸³ Za razliku od toga, pretpostavljena krivnja kao temelj odgovornosti propisana je i za odgovornost izvođača radova koji obavlja uklanjanje po nalogu nadležne lučke kapetanije (čl. 840.v. PZ). Međutim, lučka kapetanija u ovoj situaciji nastupa za trećega (ovlaštenu osobu), pa ne može ugovoriti blažu odgovornost od propisane. Lučka kapetanija kad sklapa ugovor sa izvođačem radova i ugovara uklanjanje za račun vlasnika, ne preuzima odgovornost za rad izvođača radova, osim ako nije riječ o njezinoj krivnji u izboru.

¹⁸⁴ Čl. 791. st. 2. ZPUP i čl. 811. st. 2. PZ iz 1994.

¹⁸⁵ JAKAŠA, op. cit. bilj. 13, str. 469.

učinile ne postoji zakonsko ograničenje, pa izvođaču radova može biti priznata naknada za vađenje koja prekoračuje iznos vrijednosti izvađenih stvari. Međutim, dok se ovdje radi o teoretskoj akademskoj raspravi, u praksi su najčešće sljedeće situacije:

Vađenje se poduzima kao spašavanje, pa pitanje naknade za vađenje i sva imovinskoppravna pitanja odnosa naručitelj - izvođač treba tumačiti sukladno sklopljenom ugovoru o spašavanju, odnosno sukladno pravilima o spašavanju iz PZ-a ili Međunarodne konvencije o spašavanju, London, 1989.¹⁸⁶

Ako se vađenje ne poduzima kao spašavanje, već temeljem specijalnog ugovora o vađenju, tegljenju, odsukavanju ili sl., na odnos između naručitelja i izvođača radova primjenjuje se prije svega sam ugovor o vađenju, a tek podredno odnosne dispozitivne odredbe PZ-a; ove zakonske odredbe predstavljaju zakonski minimum regulacije specifičnog ugovora koji će u praksi najčešće biti sklopljen temeljem kojeg od ranije spomenutih standardnih ugovornih obrazaca detaljno uređujući sva prava i obveze stranaka iz ovog posla. Samo u manje zahtjevnim i složenim slučajevima, osobito kada izvođač nije profesionalni spašavatelj, vjerojatnije je da neće biti detaljno uređenog ugovora pa će se eventualno ukazati potreba za primjenom ovih zakonskih odredbi.

Pravo izvođača radova na naknadu za čuvanje izvađenih stvari PZ navodi u svezi s pravom retencije. Primjenom načela građanskog prava imat će pravo samo na naknadu nužnih troškova čuvanja, naime, onih koji su potrebni da bi se izvađena stvar očuvala od daljnjeg propadanja, krađe i sl.

Izvođač radova ima založno pravo na izvađenoj potonuloj stvari ili podrtini radi osiguranja naknade za vađenje i čuvanje stvari.¹⁸⁷ Također, ima pravo retencije, znači, može izvađenu potonulu stvar ili podrtinu zadržati dok mu odgovorna osoba ne podmiri te tražbine, osim za potonule stvari ili podrtine za koje se utvrdi da imaju obilježja kulturnog dobra ili su od vojnog značaja.¹⁸⁸

ZAKLJUČAK

Donošenjem PZ-a iz 2013. kojim se uvodi nova glava zakona "Vađenje i uklanjanje podrtina i potonulih stvari" uspostavio se novi pravni okvir za rješavanje pravnih pitanja u svezi s upravnim postupkom vađenja podrtina i potonulih stvari. Nova glava PZ-a konzumira i pravna pitanja imovinskoppravne prirode koja se

¹⁸⁶ Izvođač radova može se javiti u svojstvu spašavatelja u smislu odredaba glave PZ-a o spašavanju. Za taj slučaj, zakonodavac je uveo posebnu odredbu kojom se rješava problem preklapanja vađenja sa spašavanjem. Prednost primjene imaju odredbe o spašavanju. Čl. 840.b. st. 2., PZ. O preklapanju instituta vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari s institutom spašavanja *supra* t. 4.3.

¹⁸⁷ Čl. 840.i, PZ.

¹⁸⁸ Čl. 840.i, PZ.

odnose na stvarnopravne i obveznopravne aspekte i odnose nastale u vezi s vađenjem podrtina i potonulih stvari.

U radu su u kratkim crtama razmotrena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja o pravnom institutu vađenja podrtina i potonulih stvari. Iz njih su deducirana temeljna načela koja po intenciji zakonodavca uređuju ovaj institut. Zaključak rada je da je novi PZ adekvatno prevladao sve specifičnosti u normiranju odnosa koji nastaju u svezi s vađenjem podrtina i potonulih stvari.

Pravno uređenje materije vađenja podrtina i potonulih stvari jedno je od pitanja koje zaokuplja pažnju ne samo pomorsko pravne teorije nego i širokog kruga subjekata koji se mogu pojaviti u postupku vađenja podrtina i potonulih stvari i to lučkih kapetanija i Ministarstva kao upravnih tijela koja imaju zakonom propisane nadležnosti u postupku vađenja, čuvanja, predaje ili prodaje izvađenih stvari, Republike Hrvatske koja po zakonu može postati vlasnik podrtina i potonulih stvari, samih vlasnika podrtina i potonulih stvari, osoba koje žele poduzeti vađenje podrtine ili potonule stvari u svojstvu poštenog nalaznika i onih koji sudjeluju kao izvođači radova, jer svim spomenutim subjektima zakon nudi određena prava, a upravnim tijelima ovlaštenja, ali nameće vrlo konkretne i stroge dužnosti u postupanju s podrtinama i potonulim stvarima. Zakon nastoji zaštititi sve vrlo raznolike interese svih spomenutih subjekata.

U praksi se pokazalo da je potrebno izraditi pravni okvir koji bi omogućavao poštenim nalaznicima da pod zakonom propisanim uvjetima budu stranke u upravnom postupku vađenja podrtina i potonulih stvari. U odnosu na podrtinu odnosno potonulu stvar koju ovlaštena osoba ne namjerava vaditi ili je ovlaštena osoba nepoznata ili kad ovlaštena osoba bez opravdanog razloga prekine ili napusti započeto vađenje PZ omogućuje da pošteni nalaznik pristupi vađenju podrtine odnosno potonule stvari. PZ uvodi imovinske odredbe glede obveznih i stvarnih prava na izvađenim stvarima ako je vađenje poduzeo pošteni nalaznik. Osigurava se ekvilibrij između prava i obveza poštenih nalaznika i vlasnika podrtina odnosno potonulih stvari. Sama činjenica da je vađenje podrtine odnosno potonule stvari poduzeo pošteni nalaznik, nema izravne stvarnopravne reperkusije u odnosu na pravo vlasništva na izvađenoj podrtini odnosno potonuloj stvari, ali vađenjem nastaje obvezni odnos između poštenog nalaznika i vlasnika, odnosno ovlaštene osobe. Vlasniku se ostavlja rok da podmiri obveznopravni zahtjev poštenom nalazniku, točnije namiri sve razumne troškove koje je pošteni nalaznik imao u svezi s vađenjem i čuvanjem podrtine odnosno potonule stvari te nalazninu i nakon toga preuzme izvađenu stvar na kojoj ima pravo vlasništva. Može se osloboditi obveze tako da se odrekne stvari, a odricanje će se presumirati ako se ne javi ili ne podmiri tražbinu poštenog nalaznika u zakonskom roku. Tek tada će biti ispunjene zakonom propisane pretpostavke za stjecanje prava vlasništva u korist poštenog nalaznika.

Pošteni nalaznik na temelju zakona stječe pravo vlasništva na izvađenoj podrtini odnosno potonuloj stvari, osim ako izričito ne odbije prihvatiti vlasništvo.

Kada se u praksi počnu pojavljivati zahtjevi poštenih nalaznika za vađenjem podrtina i potonulih stvari, isplatu nalaznine, troškova vađenja i čuvanja stvari i sl. u situaciji precizne pravne normiranosti ove materije, ne bi trebalo biti većih poteškoća u primjeni zakona. Precizne zakonske odredbe pridonose pravnoj sigurnosti i ujednačenosti postupanja nadležnih tijela.

Ako je vlasnik, odnosno ovlaštena osoba nepoznata ili je poznata, ali ne namjerava poduzeti vađenje, ili ako ga prekine ili napusti, novo pravno uređenje omogućuje i lučkim kapetanijama da poduzmu vađenje podrtine odnosno potonule stvari. Jednako kao i kod postupka vađenja koje poduzima poštteni nalaznik, i u ovom slučaju vlasnika se oglasom poziva da preuzme izvađenu stvar i namiri troškove u svezi njezinog vađenja. Ako se vlasnik ne javi i ne namiri sve razumne troškove nastale u svezi s vađenjem podrtine ili potonule stvari koje je poduzela lučka kapetanija, stvar postaje vlasništvo Republike Hrvatske.

PZ-om su propisane posebne odredbe o postupanju s izvađenim stvarima. Propisuje se obveza čuvanja stvari za njezinog vlasnika te poduzimanje razumnih mjera radi očuvanja predmeta, adresat norme je Ministarstvo ako je vađenje poduzela lučka kapetanija, ili poštteni nalaznik ako je on poduzeo vađenje podrtine odnosno potonule stvari. Zakonom je propisano ovlaštenje Ministarstva, odnosno poštenog nalaznika, ovisno o tome tko je stvar izvadio, da stvar koja je podložna brzom propadanju ili su za njezino čuvanje i održavanje potrebni troškovi nerazmjerni njezinoj vrijednosti proda na javnoj dražbi.

Zbog rizika od šteta nastalih vađenjem podrtina i potonulih stvari koje se poduzima bez odobrenja ili protivno odluci lučke kapetanije, u PZ-u je kreirana neoboriva zakonska predmnijeva o takvom vađenju kao opasnoj djelatnosti. Osoba koja vađenje podrtine, odnosno potonule stvari poduzima bez odobrenja ili protivno odluci nadležne lučke kapetanije odgovara objektivno i to prema odredbama ZOO-a o odgovornosti za štetu od opasne djelatnosti.

Poseban aspekt pravnog uređenja vađenja podrtina i potonulih stvari odnosi se na uređenje ugovornog odnosa između izvođača radova vađenja i naručitelja tih radova, tj. ovlaštene osobe, poštenog nalaznika ili lučke kapetanije. Prema PZ-u izvođač radova odgovara na temelju pretpostavljene krivnje, a radi namirenja svoje tražbine, naknade za vađenje i čuvanje stvari ima založno pravo i pravo retencije na izvađenim stvarima.

Radi rješavanja problema preklapanja s institutom spašavanja, zakonodavac uvodi normu kojom određuje da se u onom opsegu u kojem se mjere postupanja s podrtinama i potonulim stvarima smatraju spašavanjem, na odnos između spašavatelja i vlasnika podrtine ili potonule stvari te na sva pitanja

nagrade ili naknade spašavateljima primjenjuju odredbe PZ-a koje se odnose na spašavanje, uz odgovarajuće isključenje odredbi o vađenju podrtina i potonulih stvari.

Uvedeni sustav pravnih normi u svezi vađenja podrtina i potonulih stvari predstavlja zadovoljavajuće pravno rješenje za vađenje podrtina i potonulih stvari koje se nalaze u našem teritorijalnom moru i unutarnjim morskim vodama. Nove odredbe su jasne i precizne, i kao takve iskoristive su u praksi. Potrebno je ispraviti redakcijske lapsuse na koje se u ovom radu ukazuje, a vjerojatno će biti potrebno provesti izobrazbu zaposlenika lučkih kapetanija u vezi primjene i tumačenja odredbi noveliranog PZ-a i time osigurati efikasno i ažurno postupanje nadležnih tijela u praksi.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige:

1. Jakaša Branko, *Sistem plovidbenog prava Jugoslavije, četvrti knjiga, Plovidbene nezgode, Svezak II.*, Narodne novine, Zagreb, 1990.
2. Gorenc, Vilim, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, RRiF, Zagreb, 1998.
3. Kačer Hrvoje; Radolović Aldo; Slakoper Zvonimir, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006.
4. Brajković Vladislav, Čolović Ilija, Filipović Velimir, Jakaša Branko, Katičić Natko, Pallua Emilio, Tomašić Veljko, Triva Siniša, *Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi s napomenama i komentarskim bilješkama*, Narodne novine, Zagreb, 1981, str. 332.

Članci:

1. Skorupan Wolff, Vesna; Padovan, Adriana Vincenca, *Kritika važećeg i prijedlog novog pravnog uređenja vađenja i uklanjanja podrtina i potonulih stvari*, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 55 (2012), br. 166, str. 11 - 77.
2. Ćorić, Dorotea, *Novi Pomorski zakonik, Savjetovanje Pomorski zakonik Republike Hrvatske i druge novine iz područja pomorskog i prometnog prava*, *Hrvatsko društvo za pomorsko pravo*, Rijeka, 2005., str. 9 - 28.
3. Bravar, Aleksandar, *Hrvatsko pravo vađenja potonulih stvari i Međunarodna konvencija o uklanjanju podrtina*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58 (2008), br. 1 - 2, str. 147 - 160.
4. Padovan Adriana Vincenca; Skorupan Wolff Vesna, *Pomorskopravni institut uklanjanja podrtina – konceptijska razmatranja i kritika pravnog uređenja u hrvatskom pomorskom pravu*, *Poredbeno pomorsko pravo*, god. 50 (2011), br. 165, str. 117 - 163.

5. Šošić, Trpimir M., *Konvencija UNESCO-a o zaštiti podvodne kulturne baštine i jurisdikcija država u Jadranskome moru*, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 49 (2010), br. 164, str. 101 - 138.
6. Degan, Vladimir-Đuro, *The Legal Situation of the Wreck of the Ironclad "Re d'Italia" Sunk in the 1866 Battle of Vis (Lissa)*, *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 51 (2012), br. 166, str. 1 - 10.

Propisi:

1. Pomorski zakonik, Narodne novine br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015.
2. Pomorski zakonik, Narodne novine br. 17/1994, 74/1994, 43/1996, 158/2003.
3. Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, Službeni list SFRJ br. 22/1977, Narodne novine br. 53/91.
4. Zakon o vađenju potonulih stvari, Službeni list SFRJ br. 11/1966.
5. Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda, Narodne novine br. 109/2007, 132/2007, 51/2013.
6. Odluka o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, Narodne novine br. 157/2003, 77/2004, 138/2006 i 31/2008.
7. Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije iz Nairobija o uklanjanju podrtina iz 2007. godine, Narodne novine br. 3/2017.
8. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine br. 91/1996, 73/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008, 38/2009, 153/2009, 143/2012.
9. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Narodne novine br. 69/1999.
10. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015.

Međunarodni ugovori:

1. Međunarodna konvencija o uklanjanju podrtina, Nairobi, 2007.
2. Međunarodna konvencija o spašavanju, London, 1989.
3. Međunarodna konvencija o intervenciji na otvorenom moru u slučaju nezgode koja uzrokuje ili bi mogla uzrokovati onečišćenje naftom, Bruxelles, 1969. s Protokolom o intervenciji na otvorenome moru u slučaju onečišćenja drugim tvarima koja nisu ulja, London, 1973.
4. Konvencija UNESCO-a o zaštiti podvodne kulturne baštine, Pariz, 2001.

Sudska praksa:

1. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1062/2005 od 15.11. 2007.
2. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1638/1984 od 22.11. 1984. PSP-27/63.

Internetske stranice:

1. www.imo.org
2. www.bimco.org
3. www.marine-salvage.com

Ostalo:

1. Status of multilateral Conventions and instruments in respect of which the International Maritime Organization or its Secretary-General performs depositary or other functions, International Maritime Organisation, 11 July 2017, <http://www.imo.org/en/About/Conventions/StatusOfConventions/Documents/Status%20-%202017.pdf> (internetska stranica posjećena 25. srpnja 2017.)

Summary:

RECOVERY OF WRECKS AND SUNKEN OBJECTS IN THE LIGHT OF THE AMENDMENTS TO THE CROATIAN MARITIME CODE OF 2013

The legal concept of the recovery of wrecks and sunken objects has been regulated by a set of provisions of administrative law nature dealing with the relationship between the owner of the wreck or sunken object and the public authorities, and various legal aspects related to the recovery operations. The right to the recovery of the wreck or sunken object belongs primarily to the owner. The Code provides for a reasonable time limit, within which the owner is allowed to commence the administrative procedure for obtaining a permit for the recovery of the wreck or sunken object. This guarantees the inviolability of ownership, and establishes the principle that the fact alone that a ship or another moveable object is sunk or stranded does not directly influence the ownership. However, if the owner does not request a permit for the recovery or if s/he abandons the recovery operations without a justifiable reason, as well as if the owners are unknown, the Maritime Code provides for a legal framework for the recovery

of wrecks and sunken objects by an honest finder or by the harbour master's office. Within the legal framework for the recovery of wrecks and sunken objects, the law of finds has been introduced as a special legal concept applicable to wrecks and sunken objects abandoned in the sea. It regulates in detail all segments of the recovery procedure undertaken by an honest finder or the harbour master's office. The Code further regulates all relevant issues related to dealing with the recovered objects, such as their custody or, in special cases, the possibility of their sale in a public tender. The Code regulates in detail the legal relationship between the owner and the honest finder, and between the owner and the harbour master's office, depending on who undertook the recovery, in particular the obligation to pay the charges for the recovery, custody, find, and other claims to which the honest finder and the harbour master's office are entitled pursuant to the Code. A special regime of property rights related to the recovered wrecks and sunken objects is provided under the Code. The Code prescribes different legal consequences in relation to the wrecks and sunken objects, depending on whether the owner does or does not respond and express the intention to take over the recovered object. If the owner responds and wishes to take over the recovered object, prior to delivery, he is obliged to settle all the claims related to the recovery that the honest finder or the State are entitled to pursuant to the Code, depending on who undertook the recovery. If the owner does not respond or refuses to settle all the reasonable costs, in case that the harbour master's office undertook the recovery, the Code prescribes that the recovered wrecks or objects should become the property of the State. The honest finder may also acquire ownership over the recovered wrecks or other objects if s/he undertook the recovery, unless s/he expressly refuses to take over the ownership.

A complete system of legal norms regulating the recovery of wrecks and sunken objects further includes the provisions on liability of the person undertaking recovery without the permit of the harbour master's office or against the decision of the competent harbour master's office. Additionally, the Code deals with legal issues related to the liability of the contractor performing the recovery works on the basis of a contract concluded with the owner, an honest finder, or the harbour master's office, as well as their lien, and the right of retention over the recovered objects. The paper analyses, comments on and interprets the norms of the Maritime Code dealing with the recovery of wrecks and sunken objects. The authors comprehensively explain the theoretical and practical background for the amendments of the Maritime Code that entered into force in 2013, introducing a new legal regulation for the recovery of wrecks and sunken objects, as well as for the compulsory removal of wrecks. The authors expound on the relevance of the new legal norms and deliver guidelines for their implementation in practice. A further aim of the paper is to clarify the lawmaker's intentions incorporated in the new legal regulation of the issues related to recovery of wrecks and sunken objects. The conclusion is that the new legal framework relating to the recovery and removal of wrecks and sunken objects, including the relevant administrative procedure, and the contract, tort and property law aspects of the matter, presents a comprehensive and systematic solution and major progress in the development of this segment of Croatian maritime law.

Keywords: *wreck; sunken object; recovery; removal; salvage; Croatian Maritime Code.*